

שרשרת הדורות

Sharsheret Hadorot

חקר תולדות המשפחה היהודית

סדר י"ט מס' 1

החברה הגניאלוגית הישראלית

פברואר 2005

תוכן העניינים

1	בשער
2	משולחנה של חנה פורמן, יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית
3	הרקע הגניאלוגי של תלמידי חכמים חסידים כולל קשרים למשפחת גלס
5	אדוארד גלס
7	מיצד הצליחו יהודים במאה ה-18 לעלות בסולם החברתי על ידי שיפור מצבם הכלכלי?
13	אסתר רמון
15	משפחת ציינורט – שינוי שם המשפחה
16	יהודה קלוזנר
18	שם המשפחה הספרדי SASPORTAS
19	מטילדה טגר
21	מצוקת הרב
22	יהודה קלוזנר
23	יותר משם גרידא
24	שלום ברונשטיין
25	שמירת המסמכים המקוריים
26	רוז'א' פלדמן
27	רשימת מהספרייה
28	הריוט קס
29	ספרים
30	האובססיה הגזענית של הנציונל-סוציאליסטים והשפעתה על מחקר הגניאלוגיה היהודית בגרמניה
31	סיכום הרולד לואין
32	מאמרים מעיתונים זרים

בשער

אני רואה בסיפוק רב כי מדורנו **ספרים** רחב במיוחד בגיליונו זה. עם ישראל כותב ספרים. וכאשר תשעה כותרים מרוכזים במקום אחד, וכולם בנושא גניאלוגיה או נושא קרוב, הרי אנו מרוצים פי כמה. אני מודה בראש ובראשונה לחברינו שעמדו על המשמר ושמו לב להופעת הספרים – וגם טרחו לכתוב סקירות עליהם: אסתר רמון, חנה פורמן, מטילדה טג'ר ושלוש ברונשטיין. בכך הם משתפים את כל הקוראים בהרחבה הגדלה והולכת של הכתיבה הגניאלוגית, לתחומיה השונים. אנו מביאים רשימה מגוונת למדי: שני ספרים הדנים בשמות ספרדיים – בתורכיה ובצפון אפריקה; שני ספרים שנושאם הוא ההווי היהודי – במוגדור שבצפון אפריקה ובגרמניה; שני ספרי זכרונות – של יחיד ושל משפחה; ולבסוף שלושה ספרי עזר חשובים לחוקר הגניאלוגיה היהודית בגרמניה ובאוסטריה.

ואם בעניין ספרים אנו עוסקים, נזכיר כמובן גם את הטור הקבוע של הרייט קסו על חדשות מהספרייה שלנו בירושלים.

גם נושאי המאמרים מגוונים הפעם. שני מאמרים עוסקים בתולדות משפחה: אסתר רמון מספרת על משפחת הומבורגר, על רקע המאמצים של יהודי גרמניה לשפר את מעמדם הכלכלי והחברתי, ואדוארד גלס ממשיך לטוות לפנינו את סיפור משפחתו. מטילדה טג'ר ויהודה קלוזנר עוסקים בשמות – נושא שאף פעם אינו מתיישן. רוז פלדמן מגישה מספר עצות טובות בעניין חשוב ביותר: שימור מסמכים מקוריים. ולא נפקד גם מקומם של הסיפורים ה"קטנים" הנלווים תמיד למחקר הגניאלוגי המדוקדק. עם היותם מלאים פרטים גניאלוגיים, מוסיפים סיפורים אלה למחקר צבע, וגם חום אנושי – ואלה הם הרשימה של שלום ברונשטיין על עיר באוקראינה שהיה לה גם שם יהודי בגלגולים שונים, והסיפור הקצר של יהודה קלוזנר על מצוקת הרב. לסיכומי המאמרים מעיתונים זרים, שנכתבו בידי מטילדה טג'ר, אסתר רמון והרולד לואין, מצטרף הפעם סיכום נוסף, מפורט יותר, של מאמר מהעיתון Stammbaum, הדן בהשפעת הנאציזם סוציאליזם בגרמניה על מחקר הגניאלוגיה היהודית שם.

אני מאחלת לכולכם קריאה מהנה. ובהזדמנות זו אני חוזרת על בקשה שהבעתי לפני זמן רב בעמוד זה: אנא, אם יש לכם הערות כלשהן – לגבי תוכן מאמר מסוים, לגבי הדיוק בפרטים ועוד – כתבו לנו ונשמח לפרסם. נדמה לי שאין דבר המעלה את העניין בקריאה כמו דיון בין מחברים, על מאמריהם הם או על מאמרים של אחרים. יש אמת באמרה, המבוססת על דברי חז"ל במסכת בבא בתרא: קנאת סופרים תרבה חכמה.

אנו מבקשים להביע את תנחומינו הכנים לחברתנו בתיה גוטמן על מות בעלה. אנו מקווים שהיא תמשיך בעיסוקיה המגוונים ותשאב מהם כוח.

יוכבד קלוזנר

מישולחנה של חנה פורמן יו"ר החברה הגניאלוגית הישראלית

דרך אתר חג"י בקישור בדף הבית: Shorashim Forum YNET (in Hebrew). כל תשובה מוסיפה ומועילה, כל תגובה מרחיבה את היריעה. הפניות באות בדרך כלל מאנשים המתחילים את צעדיהם בגניאלוגיה, וכל עזרה מאיתנו, הבקיאים יותר, תתקבל בהערכה רבה. בדרך כלל נדרשות תשובות קצרות בלבד. תודה לכל חברי חג"י הטורחים ועונים.

הארכיון הציוני המרכזי פתח את האתר החדש שלו בכתובת: <http://www.zionistarchives.org.il>. האתר הוא דו לשוני – עברית ואנגלית, והגישה נוחה וידידותית.

האתר החדש מהווה אמצעי חיפוש וגישה רחב יותר למסמכים ולמקורות המידע ונותן אפשרויות בחינה לעומק של החומרים הנמצאים בארכיון. נפתח נדבך נוסף בקידום אפשרויות המחקר הגניאלוגי לכולנו.

אנא, אל תשכחו לעדכן שינויים בכתובת, מספר טלפון וכתובת דואר אלקטרוני במקרה וחל בהם שינוי.

כתובתי: ehfurman@netvision.net.il
(ניתן לכתוב בעברית), או ת.ד. 86 קרית גת 82100.

לחברתנו בתיה גוטמן

חברי הוועדה המארגנת לכנס 2004, חברי חג"י בסניף ירושלים ובחברה כולה כואבים עם חברתנו בתיה גוטמן, על פטירת בעלה מקס גוטמן ז"ל. בזמן הכנס למדנו על מחלתו של בעלה של בתיה ועל התקופה הקשה שעברה עליה אז.

בתיה, המקום, הזמן והמשך פעילותך בינינו וביתר התחומים שאת קשורה אליהם יביאו איתם נחמה.

הנה אנו עומדים בפתח הכרך התשעה עשר של רבעוננו **שרשרת הדורות** על כל הגלגולים שעבר, השינויים שנערכו בו, מגוון המאמרים שבו והנושאים שהועלו עד עתה. תודת כולנו נשלחת ליוכבד קלוזנר העורכת הראשית ולכל צוות העריכה העומד על משמרתו כתמיד.

פתיחת האתר "דפי עד" של "יד ושם" – מאגר השמות של הנספים בשואה ואפשרויות החיפוש בו – מהווה, מבחינות רבות, נקודת מפנה במחקר הגניאלוגי של צאצאי יהודי אירופה ומשפחותיהם. בעקבות מאות הפניות של חוקרים בחוץ לארץ לאתר את מגישי ה"דפים" העלתה חברתנו רוז פלדמן, מנהלת האתר של חג"י, את הרעיון לאפשר לישראלים לעזור לאנשים מחו"ל המחפשים את נותני העדות החתומים על "דף עד".

באתר החברה: www.isragen.org.il נוסף הקישור: Search for Submitters of Pages of Testimony in Israel ברשימה שנפתחת נמצא את שמות הנספים, שמות המגישים את דפי העד וכן השמות וכתובות הדואר האלקטרוני של החוקרים בחוץ לארץ המבקשים לאתר את מגישי הדפים. הקוראים בישראל מוזמנים להיכנס מדי פעם לאתר, לנסות לאתר נותני עדות, ולהודיע למחפש, לפי הכתובת האלקטרונית הרשומה בצד. קוראים בחוץ לארץ מתבקשים להפיץ את הידיעה על האתר ועל העזרה שיכולים לקבל.

דרך אתר חג"י ניתן להיכנס ישירות לפורום YNET הפועל בצורה מסודרת, ועם הדפסת גיליון זה נגיע למעל אלפיים שאלות ותשובות. הכניסה

הרקע הגניאלוגי של תלמידי הכמרים הסידיים
כולל קשרים למשפחת גלס
אדוארד גלס
מתורגם מאנגלית

הקדמה

ארוכה למדי. היא הגיעה עד למיסטיקה שבמקרא ובתלמוד והתפשטה לפולין דרך המקובלים שפעלו בימי הביניים בספרד, פרובנס וגרמניה, ולאחר מכן דרך האסכולה של מקובלי צפת, שם התבססה משנתו של יצחק לוריא. מסורת רצופה זו של מיסטיקה יהודית משתקפת בשושלות המשפחות שהוזכרו לעיל.

הרקע החברתי-כלכלי

במאה ה-16 נהגו הקהילות היהודיות בפולין מדינה רבה של אוטונומיה מקומית ופריחה כלכלית. מרכזי לימוד רבים משכו אליהם רבנים ממנהיגי היהדות בעת ההיא. אך בשנים שלאחר מכן, במיוחד במאה ה-17, נכנסה מדינת פולין-ליטא לתקופה של שפל מדיני ובסופו של דבר נפלה בידי פרוסיה, אוסטריה ורוסיה, כתוצאה משלוש החלוקות במחצית השנייה של המאה ה-18. היהודים היו אחרי אסון הטבח של חמילניצקי (מאורעות ת"ח ות"ט, 1648-1649), ואחריו באו אסונות נוספים. הלמדנות והמנהיגות של הרבנים היתה בירידה והמצב העגום של המוני היהודים סיפק קרקע פוריה למסר החדש של תקווה ושמחה שהביא הבעל שם טוב וממשיכי דרכו.

משנת החסידות

המסר התגלה להמונים דרך סיפורים פשוטים ומשלים, שהכילו את הרעיון שניצוצות של קדושה קיימים בכל הדברים. מנהיגי החסידים עודדו את תלמידיהם לבטא את שמחתם בנוכחות התמידית של האל דרך עבודת ה' שבה השירה, הריקוד והסיפור מילאו תפקיד עיקרי. בתפילה הודגשו במיוחד ההתלהבות ומסירות הנפש. השפעת הקבלה ניכרה גם בסידור התפילה, שהתבסס על נוסח תפילת האר"י. החסידים האמינו בגלגול נשמות, ובבסיס ההשקפה המוסרית שלהם היו שפלות רוח ואהבה. הם נהרו אל המנהיג הכאריזמטי, הצדיק, שלפי אמונת העם הגיע לדרגה עליונה של שלמות דתית.

תלמידי הבעש"ט וממשיכי דרכו היו אנשים בעלי שאר רוח, והשפעתם האישית בהדגשת היבטים שונים של האמונה הדתית נתנה לכל קהילה אופי ייחודי. ר' דוב בער ממזוריץ' קיבל על עצמו את ארגון התנועה לאחר פטירתו של הבעל שם טוב. ר' פינחס מקורץ' היה דמות בעל שיעור קומה ובעל השקפה מוסרית נעלה, שלימד את תלמידיו לאהוב את החוטא יותר, כדי לאזן ולתקן את צמצום כוח האהבה שגרם החוטא בעולם. מורים אחרים, כמו מנחם נחום טברסקי, האמינו שאין מקום שאין בו שכינה, כל מה שקיים נובע מהאלוהים, וכוחו

במחצית השנייה של המאה השמונה עשרה התפשטו רעיונות ה"השכלה" באופן הדרגתי מצרפת לגרמניה ולמזרח אירופה. רעיונות אלה נתקלו בהתנגדות העזה של התנועה החסידית, ששורשיה הפולניים מצויים במשנתו של ישראל בן אליעזר, הידוע כבעל שם טוב (הבעש"ט, 1700-1760). שותפו וממשיך דרכו היה ר' דוב בער, המגיד ממזריטש, ותלמיד אחר שלו היה ר' פינחס שפירא מקורץ' (Koretz). אבותיהם של אנשים אלה ניתנים בטבלה המצורפת, המכילה את מנחם נחום טברסקי וכן את צאצאי משפחת פרידמן מרוז'ין, סדיגורה וטשורטקוב (Czortkow). תלמידי חכמים חסידיים אלה באים מקבוצה מלוכדת של משפחות רבניות (בובר 1956; רוזנשטיין 1990; קלוזנר 2001 ו-2002). פילוסוף ההשכלה, משה מנדלסון, בא מרקע דומה (אלטמן 1973).

הטבלה מתחילה במאה ה-16 עם משה איסרלס מקראקוב, משפחת קאצנעלנבוגן מפדואה ומונציה ומשפחת שפירא, צאצאים של רש"י דרך קשרי נישואין עם משפחות לוריא וטרבש (Treves). משפחות אלה, ומשפחות אחרות כמו משפחת המהר"ל מפראג (1512-1609) הם עמודי היסוד של יהדות אירופה בת אלף השנים.

הרעיונות

הזרמים הרציונליסטיים והמיסטיים ביהדות מאז ימי הביניים מקורם במשנת הרמב"ם, מצד אחד, ובכתבי הקבלה, במיוחד ספר הזוהר, מצד שני. נציגי הזרמים האלה במאה השש עשרה היו ר' משה איסרלס (הרמ"א, נפטר 1572) ור' יצחק לוריא (האר"י הקדוש, נפטר 1572). שני הזרמים התבססו על התלמוד ועל המסורת היהודית, אך הרציונליסטים שאבו את השראתם מאריסטו ובעלי ההשקפות המיסטיות היו קשורים יותר לרעיונות הניאו-אפלטוניים והפיתגוריאניים. שני זרמים אלה לא הוציאו זה את זה, ורבים מבין הרבנים צידדו – מי יותר ומי פחות – בלימוד הקבלה. משנתו של האר"י, על צמצום האינסוף לפני בריאת העולם ועל כוח היצירה של מספרים ושל אותיות, הורחבה על ידי ר' נתן נטע שפירא מקראקוב. גם ר' ליוואי, המהר"ל מפראג, הראה סימני אהדה כלפי רעיונות הקבלה, ור' ישעיה הלוי הורוביץ (השל"ה הקדוש, 1568-1630) כתב חיבור על מוסר וקבלה, שעורר עניין רב במזרח אירופה. שלשלת היוחסין של החסידים היא, אם כן,

של הבורא שוכן בכל דבר נברא. בכך מתקרבת החסידות להשקפת העולם הפאנתאיסטית. מנהיגים אחרים, שאינם מופיעים בטבלה המצורפת, הם יעקב יוסף מפולנוי (Polnoye), שניאור זלמן מלאדי שיסד את תנועת חב"ד ור' נחמן מברסלב.

במאה התשע עשרה התפתחו קהילות רבות מסביב לצדיקים שלהם, שבדרך כלל יסדו שושלות. בין הצדיקים האלה היה קשר רוחני, על אף חילוקי הדעות שביניהם והמריבות על עיקרי האמונה. בין המפורסמות ביותר היתה שושלת רוקח מבלו. משפחת רוקח לא התפשרה כלל ודחתה לחלוטין כל רעיון של רפורמה או של השכלה. גם שושלת פרידמן מרוז'ין, סדיגורה וצ'ורטקוב מוצאה ממשפחה עתיקה. אורח החיים שלהם, המלכותי כמעט, עמד בניגוד ניכר לפשטות הקדושה של חצר חסידי בלו, אבל מנהיגותם הכריזמטית היוצאת מן הכלל משכה אליהם תלמידים מכל רחבי גליציה וגם מעבר לה. ישראל מרוז'ין היה נערץ בזמנו ואפילו בשנת 1933 ליוו אלפים את נכדו ישראל פרידמן מצ'ורטקוב כאשר נפטר בווינה.

משה מנדלסון ניסה לשלב בין היהדות המסורתית והמורשת הרציונליסטית היוונית. שורשי אבותיו לא היו שונים בהרבה משורשי אבות החסידות, אך דמיון זה לא היה קיים בנוגע למצב החינוך הכללי והתנאים הכלכליים של יהודי גרמניה ופולין. מנדלסון היה צאצא של משה איסרלס ושל משפחת קצנעלנבווגן. שאול ואהל קצנעלנבווגן היה המייסד של שושלות חשובות רבות. אחדות מהן התחברו עם משפחות אחרות כגון הורוביץ ופירא ומהם יצאו רבים ממנהיגי תנועת החסידות. לדוגמה, שמואל שמלקה הורוביץ מגיקלסבורג ואחיו הצעיר פינחס הורוביץ מפרנקפורט, תלמידיו המובהקים של דוב בער ממזריץ, היו צאצאי מאיר הורוביץ מטיקטין, בעצמו צאצא של משפחת ואהל. אולם, בקרב משפחות רבניות אלה היו לעיתים קרובות מחלוקות חריפות בית החסידים ובין מתנגדי התנועה, במיוחד בשני הדורות הראשונים לאחר ייסודה.

הקשרים החסידיים של משפחת גלס

אבותיו היו משובצים במרבד גניאלוגי גדול זה. משה גלס היה תלמיד חכם בקלויז (Klaus) היוקרת של ברודי בשנים הראשונות של המאה ה-18. הוא היה קרוי גם לייבוש, אולי על פי הכינוי של ר' מרדכי יפה מפראג, הלבוש (גלס 2002). משה גלס היה רב-סבו של ר' משה גלס הידוע גם הוא כלבוש, שהיה נכד של ר' יהודה לייב זונדל מברודי. זה האחרון היה כנראה ר' יהודה לייב זונדל רמר"ז, שבין נכדיו האחרים היה ר' שלום רוקח (1779-1855), הצדיק הראשון של שושלת בלו המפוארת. משה גלס הזקן היה גם סבו של ר' שמואל דוב, שנשא לאשה את שרה רחל שיינדל,

בתו של רבי פינחס מקורץ. מקורות אחדים מציינים כי שמואל דוב היה בנו של ר' מרדכי בן משה גלס מברודי, ובכתובת על מצבתו מצוין כי הוא היה "משרת ה'" (גרוסמן 1943; פולונסקי 1984). כתב המינוי של שמואל דוב לרבנות של קוליבולט (Kolibolet) והאזור מתאר אותו כבנו של רבי מרדכי, וחתנו של פינחס... "השלהבת הקדושה, הפלא המלכותי של דורנו... הרבי משפיטובקה". משרת הרבנות של שמואל עברה מאב לבן במשך חמישה דורות, כפי שניתן לראות בטבלה (גוטמן 1950). נכדו, ר' אליהו פינחס נשא לאשה את סימה וורטהיים, וכך נקשרה שושלת גלס-שפירא זו עם שושלת מנחם נחום טברסקי מצאצאי שפירא קצנעלנבווגן.

כתבי המינוי של שמואל דוב גלס ב-1793 ושל נכדו ר' אליהו פינחס ב-1831 למשרת אב בית דין של קוליבולט מספקים לנו מידע נוסף. המסמך הראשון (ראה תמונה) מגדיר את החובות והשכר של הרב, ומציין תשלומים על דרשות, תרומות מבעלי פונדקים, סוחרים וחייטים, זכויות בלעדיות למכירת נרות, וכן חובות וזכויות אחרות. בכתב המינוי של נכדו היו מפורטים תנאים דומים, כולל פרטים הנוגעים למכירת נרות (השל; פרנקל 2003). לאביהם הקדמון משה גלס מברודי היה בית מלאכה לנרות ויש לשער כי המשפחה נהנתה ממונופול למכירת נרות בברודי.

רב-סבי ר' דוד יצחק גליס (1790 לערך-1870) וצאצאיו היו בני דודים של שושלת זו. אביו ר' משה ייתכן מאוד שהיה אחיו של בן דוד של שמואל דוב. דוד יצחק למד בגלינה ונקבר בברודי. בנו, סבי ר' נחום אורי גלס (1852-1934) היה צאצא של רבי שמואל הילמן ממץ. האחרון נחשב בדרך כלל לנכד של ר' נתן נטע שפירא, הרב הראשי של קראקוב ומחבר ספר הקבלה החשוב מגלה עמוקות (גוטליב 1912) – בהתאם למסמך משפחתי מאותה תקופה. אך עדיין לא נמצא פתרון למספר ראיות מנוגדות על הקשר הילמן-שפירא (גלס 2004א; שטיינברג 2003). קו ישר מוביל מנתן נטע מגרודנו במאה ה-16 לנתן נטע מקראקוב, לפינחס מקורץ, ואחר כך ליהודה מאיר שפירא (1887-1943), שהיה אחד מהרבנים החשובים ביותר בפולין במאה העשרים. מאיר שפירא יסד בלובלין ישיבה, שם הוא היה המורה של בן דודי יוסף גלס, נכד של נחום אורי והאחרון בשושלת הרבנית שלנו (שפירא 1990). אחיו של יוסף, ליאו, היה צאצא של תלמיד חכם חסידי אחר, רבי מאיר מפרמישליאן, הנכד של מאיר בן יעקב. אהרן לייב (ליאו) גלס, שנפטר בניו יורק ב-1973, היה בנו של ר' אפרים פישל גלס, הבן הבכור של רבי נחום אורי גלס מסולוטווינה (Solotwina) על יד סטניסלאו (Stanislau). אמו של ליאו היא מן הצאצאים של ר' מאיר מפרמישליאן דרך משפחת לייפר מנאדבורנה (המידע התקבל באופן פרטי ממשפחת לייפר).

גוטמן, מתתיהו יחזקאל. רבי פינחס מקורץ. תל אביב, 1950.

גרוסמן, לוי. שם ושארית. תל אביב, 1943.

ואהרמן, יעקב י'. ספר היוחסין.

www.pickholz.org/Families/Wahrman

וונדר, מאיר. מאורי גליציה. ירושלים, 1978-1997.

פולונסקי, שמשון אהרן. חידושי הרב מטפליק.

ירושלים, 1984.

פרנקל, יחזקאל שרגא, עורך. אמרי פינחס. בני ברק,

(2003).

שפירא, יהודה מאיר. אמרי דעת. בני ברק, 1990.

אני אסיר תודה ליששכר מרמורשטיין, שמצא

ותרגם את הטקסטים מעברית

דר' אדוארד גלס נולד בווינה. בשנת 1938 הוא נמלט עם משפחתו לאנגליה והוא חי שם עד היום. יש לו דוקטורט מאוניברסיטת אוקספורד. הוא היה מדען מחקר וסוחר באמנות, וכיום הוא מקדיש את זמנו לכתיבה בנושאים בתחום ההיסטוריה והגניאלוגיה. ספר על תולדות משפחתו, כולל משפחות גלס, גריפל, ואהל, חיות, ספיר, לב (LOEW) וטאוובה נמצא בהכנה.

כיצד הצליחו יהודים במאה ה-18 לעלות בסולם החברתי

על ידי שיפור מצבם הכלכלי?

אסתר רמון

הם לא הובא הבקר המיועד לשחיטה לקצבים והם לא יכלו לקנותו בשווקים המקומיים. לכן בילה נתן יעקב זמן רב בנסיעות בקרון רחום לסוסים בכפרים הסמוכים. הוא קנה בקר לחנותו ומכר פרות חולבות לאיכרים.

זה היה עיסוק מקובל בימים ההם, שנקרא "עסק מחצית הבהמה", כי הרווח התחלק שווה בשווה בין הסוחר והאיכר. וכך זה נעשה: הסוחר קנה את הבהמה ומסר אותה לאיכר שהחזיק אותה תקופה מסוימת כשהוא קיבל את החלב, דישן את שדותיו בזבל והשתמש בה לעבודה. כשהסוחר מכר אותה התחלקו בהפרש בין מחיר הקניה והמכירה.

באותו הזמן שנתן יעקב עסק ב"עסק מחצית הבהמה", הוא סחר גם בעורות, בשיתוף פעולה עם אבי אשתו. מעודפי ההכנסות הוא הלווה לעתים כספים בריבית של 5% על היבולים של איכרים שתכננו להגר, וגם קנה מגרשים בשולי העיר שמחירם יעלה עם גידולה. אלה היו עסקי הבעל.

מאיר הצעיר היה חבר קרוב של ישראל פרידמן מרוז'ין. לנכדו ונושא שמו של האחרון, ר' ישראל פרידמן מצ'ורטקוב היו חסידים רבים, ביניהם סבי, וכן רבי מאיר שפירא.

בני ענף צ'ורטקוב שרדו את השואה (פרידמן 2003), כמו ששרדו גם משפחות חסידיות אחרות, שהתפזרו בכל העולם. קשרי המשפחה בין כמה ממנהיגי החסידים הגדולים מקיפים שושלות רצופות של בני דודים ממשפחת גלס. תלמידי חכמים אלה תרמו תרומה נכבדה לתולדות המיסטיקה היהודית, שהשתלבה עם פילוסופיות עתיקות אחרות והשפיעה השפעה ניכרת גם על המחשבה הנוצרית לאורך התקופות השונות.

הערה: טבלת צאצאים מצורפת לנוסח האנגלי של המאמר.

ביבליוגרפיה

(ראה גם ביבליוגרפיה אנגלית בסוף הנוסח האנגלי של מאמר זה)

גוטליב, שמואל נוח. אהלי שם. פינסק, 1912.

אנסה להדגים תהליך זה על פי עסקי אבותי נתן יעקב **הומבורגר** (HOMBURGER) (1825-1901) ואשתו בבטה לבית **בר** (BAER) (1830-1907) בקארלסרוהה (Karlsruhe) על סמך רישומים מפורטים של נכדיהם פאול הומבורגר ועליזה וייל לבית הומבורגר (אמי ז"ל).

נתן יעקב הוא בן הדור החמישי לבית הומבורגר בקארלסרוהה. כל אבותיו לב, נתן, מוזס, ויעקב היו קצבים. הוא למד בבית הספר היסודי וכבר אז עזר לעסק המשפחתי כשהביא את הבשר לבתי הלכות. בגיל 13 עבד כשוליה, תחילה באטליז של אביו ואחר כך בכפר בישוויילר (Bischweiler) באלזס.

בשנת 1853 בגיל 28 הוא נשא לאישה את בבטה (Babette) לבית בר מהכפר אונטרגרומבך (Untergrombach), בת פלק בר, סוחר בעורות (מקצוע קרוב לעסקיו) שהיה גם פרנס הקהילה במקום. הוא ירש מאביו את מחצית לקוחותיו והמחצית השנייה ניתנה לאחיו מקס (הם לא עבדו בשותפות). בימים

בבורסות בשטוטגרט (Stuttgart) ובמנהיים (Mannheim).

ביגיל 60 שינו נתן יעקב ובבטה את אורה חייהם. הם היו פחות מעורבים בעסקיהם, ביקרו את בנותיהם הנשואות שגרו בערים אחרות ומדי פעם ביקרו בערי המרפא באדן-באדן (Baden-Baden), (Wiesbaden) ועוד.

בבטה כתבה ב-1904 בצוואתה בין השאר בפנייה לילדיה:

"המטרה של כל מעשי היתה תמיד לחשוב על העתיד ולדאוג לכם הילדים. הורי הנפלאים עשו אותו הדבר עבורנו. חובתכם לכוון את ילדיכם על ידי דוגמה אישית בייחוד במה שנוגע לשלום ושיתוף פעולה במשפחה."

אסתר רמון היתה בין המייסדים של החברה הגניאלוגית הישראלית (IGS), בשנת 1985, ועמדה בראשה עד שנת 1998. בשנת 1991 פירסמה ספר על מחקר הגניאלוגיים במשפחת אמה, משפחת הומבורגר, ומאז היא ממשיכה במחקר הגניאלוגי על משפחותיה. היא המייסדת והעורכת הראשונה של ביטאון החברה, שרשרת הדורות, שהתפתח תחת הדרכתה מעלון בעל מספר עמודים לצורתו היום. לפני צאתה לגמלאות, גב' רמון היתה במשך שנים רבות מורה להיסטוריה ולגיאוגרפיה בבית הספר התיכון ליד האוניברסיטה העברית. היא בעלת תואר MA בהיסטוריה וגיאוגרפיה מטעם האוניברסיטה העברית.

אשתו בבטה ניהלה את החנות שבה מכרה את הבשר. לדבריה השתעממה, כי הוא נמכר כבר לפני הצהרים והיא רצתה למכור דברים נוספים. תחילה הביאו לחנות גרעיני תירס בהם פיטמו האיכרים את האווזים ובמשך הזמן הוסיפו אפונה, עדשים, קמח, קפה, סוכר ושמן. את השמן קנו נשות הכפרים ומכרוהו כתוצרת עצמית. בבטה ישבה ליד הקופה וכיבדה את הקונים ביי"ש ואת ילדיהם בסוכריות. בחצר היתה רפת לאספקת החלב, לול וסככות לקרונות ולסוסים. שם בנו גם את הסוכה בחג הסוכות.

בזמן המלחמה בין צרפת ופרוסיה (1870-1871) נוסדה שותפות בין האחים הומבורגר ויהודים נוספים והם מכרו בשר ובקר חי לצבא הפרוסי והרוויחו יפה. הרווחים מכל העסקים היו טובים כי ההוצאות היו נמוכות. הבית וסביבתו היו שלהם, המסים היו נמוכים, המשרתים גרו בבית ולכן שכרם היה נמוך והנהלת החשבונות נעשתה על ידי המורה לעברית שזו היתה פרנסתו הצדדית.

לזוג הומבורגר נולדו חמש בנות ובן בשם פרדינג (סבי). הבנות עזרו בחנות ואחת מהן, בעלת כתב יפה, כתבה את החוזים. כשהבנות התקרבו לגיל הנישואים הפסיקה המשפחה למכור בשר והחלה לחסל את סחר הבהמות.

פרדינג נשלח להשתלמות אצל בעלי עסקים סיטונאיים בפרנקפורט ובמקומות אחרים. בשובו יצא בכרכרה לכפרים, מכר קמח לאופים וקנה תוצרת חקלאית. העסקים התרחבו והם היו לסיטונאים ופעלו

Nathan Jacob Homburger, his wife Babette, his five daughters and his son with their spouses

שמות משפחה

שם המשפחה הוא רק אחד האמצעים המשמשים לאפיון הפרט, הן בגניאלוגיה והן בתחום הכללי. בגניאלוגיה, שם המשפחה אינו האמצעי היחיד. דרכים אחרות לאפיון הן שם האב או ההורים, תאריך הלידה והפטירה, מקום הלידה והפטירה, המעמד (כהן, לוי), התואר (רב, ד"ר, אדמו"ר, פרופסור וכו'), מקצוע, שגם היווה בסיס לשמות משפחה רבים, והכינוי (כולל ראשי תיבות). דרכים אלה נידונות בצורה מפורטת בסדרת מאמרים מאת מחבר מאמר זה (קלוזנר 2003-2004).

במסורת היהודית ובמקורות אין כל אזכור לשמות משפחה, ורק פרטי האפיון שהוזכרו לעיל היו בשימוש. מצד שני, אין דבר במסורת היהודית האוסר שימוש בשם משפחה. יתר על כן, רבים משמות המשפחה הנהוגים כיום מזכירים לנו את הנהוג היהודי המסורתי: **פסחוביץ, מיכאלשווילי, דוידזון, אברמסקי, בנסן** וכו' הם כולם "בנו של", **קראקובר, הורוביץ, סלוצקי, קאלישר, שפירא** וכו' מרמזים למקום המוצא, **רבין, מלמד, גולדשמידט, צ'ובוטארו, סופר** וכו' מציינים את העיסוק או המקצוע, **כהנא, כ"ץ, הלוי, לוי, סג"ל** מצביעים על המעמד, **לנגר, קליין, שיין, אלטר, בהר"ב** (בן הרב), **חרל"פ** (חייא ראש לגליל פולין) וכו'. הם כולם כינויים המתייחסים למראה החיצוני של האדם, או ראשי תיבות. לא נשכח לציין את העובדה שגם כיום יש מדינות, ביניהן מדינות מתקדמות ביותר כגון איסלנד, בעלת האוניברסיטה והפרלמנט הותיקים ביותר באירופה, שמצליחות להתקיים ללא שמות משפחה. הם משתמשים במה שדומה מאוד לנהוג היהודי המסורתי, וכל אדם – איש ואשה – מכונה בשמו הפרטי ובשם האב: סימון **מייכלסון**, מרי **אוגוסטדוטיר**.

שינוי שמות משפחה

שינוי שם המשפחה היה מקובל מאז שהונהגו שמות משפחה. הסיבות לכך היו שונות.

- א. בחוגים הרבניים, היו כאלה שאימצו את השם של הרב, מתוך רגשי כבוד למורם ורבים. לעתים קרובות הפך בעל השם החדש לחתנו של הרב, כאשר נשא לאשה את בתו.
- ב. אחרים שינו את שמם לשם חותנם, מתוך רגשי תודה שהוא תמך בהם ואיפשר להם להיות סמוכים לשולחנו לאחר החתונה, כדי שיוכלו להתמסר ללימוד, כפי שהיה מקובל באותם ימים.
- ג. אחדים שינו את שמם כאשר עברו לארץ אחרת, או לסביבה אחרת. שינויים כאלה נעשים גם כיום.

ד. כינויים, וכן ראשי תיבות, נצמדו לעיתים לאדם והפכו לשם המשפחה, במרוצת הזמן.

ה. רוב שינויי שם המשפחה נעשו כדי להתחמק מתשלום מיסים, או משירות בצבא כאשר היה יותר מבן אחד במשפחה.

חלק מהמוזכר לעיל אירע גם בענפים של משפחת קלוזנר. אחד הענפים שבו הלך מספר שינויים בשם המשפחה (ראה ברשימה המצורפת בחלק האנגלי של המאמר).

לרב הידוע ואב"ד לודמיר, ר' יעקב בן אפרים פישל **קלוזנר**, נפטר 1730, נכדו של ר' אריה לייב בן זכריה מנדל **קלוזנר** (1620-1671) מקראקוב ופשמישל, הידוע כ"הגבוה", היו שלושה בנים. אחד מהם, ר' בנימין בן יעקב, שינה את שמו **מקלוזנר לבושקה** (BUSCHKE, BOSCHKE). צאצאיו היוו שושלת רבנית ארוכה בקהילות אה"ו (אלטונה, המבורג, וונדסבק) בגרמניה. ר' צבי הירש בן שלמה זלמן **קלוזנר**, נפטר 1801, שהיה רב בלוקאץ' (Lokachi) ונכדו של ר' יעקב, שינה את שמו ל**ליברמן**. היו לו חמישה בנים: ר' יעקב בן צבי הירש ור' יחיאל בן צבי הירש שמרו על שם המשפחה **ליברמן**. לעומתם, ר' אריה לייב בן צבי הירש שינה את שמו ל**אלנברג** (ELLENBERG, EILENBERG, ALENBERG) כל האיותים), ר' אברהם בן צבי הירש שינה את שמו ל**פינקלשטיין** ור' שלמה זלמן החזיר לעצמו את שם המשפחה **קלוזנר**.

בדור הבא, שינה בנו של ר' יעקב בן צבי הירש **ליברמן**, ר' יחזקאל בן יעקב, את שמו ל**ויטקינד** (WITKIND) ור' יעקב בן יששכר דוב בער, נין של ר' יחיאל בן צבי הירש **ליברמן** הנוכח למעלה, שינה את שמו שוב, ל**וייסברוט**.

ר' אברהם יעקב בן ר' משה מטיסובצה (Tyszowce) ומברודי, אחד מבני נינו של ר' בנימין בן יעקב **בושקה**, היה ידוע בשם **בהרב** (בן הרב). בנו של זה האחרון, הרב הידוע ר' יוסף, נפטר 1864, אב"ד חרוביישוב (Hrubieszow) ורבים מבין צאצאיו אחריו היו ידועים בשם **גלרנטר** (המלומד GELEHRNTER).

כך יש לנו בענף אחד של **קלוזנר** כאלה שהפכו ל**בושקה**, **ליברמן**, **אלנברג**, **פינקלשטיין**, **ויטקינד**, **וייסברוט**, **בהרב** ו**גלרנטר**. ההיפך אינו נכון, כלומר לא כל משפחות **בושקה**, **ליברמן** וכו' הם **קלוזנר**.

בדור הנוכחי, אנו יודעים על משפחות **קלוזנר** ששינו את שמם לעוז, מסיבות פטריוטיות.

סיבה אחרת לשינוי שמות המשפחה, ולפעמים גם שמות פרטיים, היא בורותם או חוסר הבנתם של פקידים מסוימים. הרבה אנקדוטות מסופרות בקשר

לכך, כמו, למשל, על יהודי פשוט שהצליח לקבל שם אירי אמיתי. היהודי מגיע לארצות הברית דרך אליס איילנד והפקיד שואל אותו לשמו. הוא אינו מבין מילה ממה שהוא נשאל, עד שעוזר לו חברו העומד על ידו: "הפקיד שואל מה שמך." "או!" נאנח היהודי – "רבינוביץ", והפקיד המרוצה רושם O'RABINOVITZ. אם כי האנקדוטות האלה נשמעות רחוקות מהמציאות, הן אינן רחוקות מהאמת, לפחות במה שנוגה למסורת השם **ציינורט**. אגב, שינויי השמות שהוזכרו הם גם הסיבה שהרבה כהנים, לויים וישראלים נושאים אותו שם משפחה, לדוגמה **אפשטיין**.

סיפור משפחת ציינורט

ר' יצחק בן אברהם **קלונזר** (נפטר 1786) היה רב בחולשוב (Holeszow) משנת 1760. כאשר הוא ראה את התוצאות של תנועת ההשכלה במערב ומתוך דאגה לחינוך שני בניו, ר' אברהם אביש בן יצחק (נולד בחולשוב 1781 נפטר בוויז'ניצה 1876) ור' יעקב בן יצחק, הוא שלח אותם ללמוד בגליציה. בסופו של דבר התיישב ר' אברהם אביש בוויז'ניצה ור' יעקב נעשה אב"ד בסאנוק (Sanok) ובדינוב (Dynow). לר' אברהם אביש, שהיה חסיד של ר' יעקב יצחק בן אברהם אליעזר הורוביץ, "החווה מלובלין", היו שני בנים: ר' יצחק איציקל ור' אריה לייב, שניהם נולדו בוויז'ניצה.

מסורת משפחת ציינורט מספרת (וונדר, 1974): כאשר יצאה ההוראה בדבר החובה לאמץ שמות משפחה, והפקיד הממשלתי בא לבית ר' אברהם אביש ומצא אותו שקוע בלימוד, הוא שאל אותו מה טיב הלימוד שלו. כאשר הוא ענה "עשרת הדברות" – בגרמנית Zehn Worte (עשר מילים או עשרה דיבורים) נתן לו הפקיד את השם "**ציינורט**". ר' אברהם אביש ובנו ר' יצחק איציקל הקימו בית מדרש של התנועה החסידית בוויז'ניצה. דבר זה סיבך אותם בויכוח עם הרבנים החסידיים המקומיים, ר' אריה לייבוש **ליפשיץ** ור' שלמה **הלברשטאם**, שהיו להם בתי תפילה משלהם, אבל ר' אברהם אביש ובנו הצליחו להישאר ונחשבים לאבות משפחת **ציינורט**. בניגוד לנאמר לעיל על שינוי שמות המשפחה, כל בעלי השם **ציינורט** (ZEHNWERT, ZEINWIRT) – כל האיותים) הם במקור **קלונזר**.

ר' יעקב בן יצחק **קלונזר**, אחיו של ר' אברהם אביש **ציינורט**, הוא אבי שושלת ארוכה של בני **קלונזר** – אך הם אינם כלולים בנושא מאמרנו זה.

משפחת ציינורט

ר' אברהם אביש(1) ציינורט (1781-1876) נשא לאשה את בתו (1792-1838) של ר' יעקב יוקל **הורוביץ רובין**, אב"ד ואדמו"ר בקולבושובה (Kolbuszowa) ומיילץ (Mielec) והיו לו שני בנים,

כפי שכבר הזכר, ר' יצחק איציקל ור' אריה לייב, שניהם בוויז'ניצה.

רוב צאצאיו של ר' אריה לייב שחיו בוויז'ניצה ובסביבה נספו בשואה, ורק חלקים מהמשפחה שרדו כדי לספר את סיפורם, כפי שהוא שמור ב"יד ושם".

ר' יצחק איציקל נשא לאשה את ביילה בת שמעון **מרילס** (MARILES) מיארוסלב והיו להם שני בנים: ר' יוסף, שעבר לקראקוב ור' חנוך הייניך שעבר לדביצה (Debica) וקלוואריה (Kalwarja). ר' יוסף בן ר' יצחק איציקל עבר מאוחר יותר מקראקוב לירושלים, יחד עם בנו אברהם אביש(2). ילדיו האחרים, שלוש בנות שכולן נישאו, נשארו בקראקוב ונספו בשואה, יחד עם משפחת ר' חנוך הייניך.

ר' אברהם אביש(2) **ציינורט** (1874-1952) התחתן פעמיים: אשתו הראשונה היתה שיינדל בת אריה מרדכי **רבינוביץ**, נינה של ר' יעקב יצחק בן אשר **רבינוביץ** (1766-1813), "היהודי הקדוש" מפשיסחה, והיו לו אהרבעה ילדים: יוסף, יצחק יהושע, אסתר פרומה ויעקב. אשתו השנייה היתה רבקה ינטה בת שמואל שמלקה **ארבליך** (ERBLICH), דור חמישי לר' משה יהודה אריה לייב בן יעקב **ארבליך** (1745-1807), אדמו"ר בסאסוב, והיו לו עוד ארבעה ילדים: משה אריה לייב, אהרן דוד, מאיר שמעון ודבורה. ר' אברהם אביש(2) חי בירושלים ונחשב לאבי משפחת **ציינורט** בארץ ישראל. כיום מפוזרים בני המשפחה בכל הארץ, אבל רובם בירושלים ובטבריה. הם סוחרים, בעלי מקצועות חופשיים, אומנים, מורים ועוד, במגזר הדתי והחרדי.

דמות מיוחדת בין בני משפחה זו היה הסופר יהושע בן ר' יוסף, נכדו של ר' אברהם אביש(2), ששינה את שם משפחתו ל**בר יוסף** לאחר שעזב את אורח חייו הדתי ואימץ לעצמו סגנון חילוני. בין כתביו (בר יוסף, 1992) סיפור ביוגרפי כתוב היטב ונעים לקריאה, על חייו בתוך משפחת **ציינורט**. הערך הגניאלוגי של הספר אינו משתווה לערכו הספרותי, עם זאת הוא יכול לסייע באימות עובדות מסופקות ואולי להוסיף מספר עובדות בלתי ידועות. יהושע **בר יוסף** נשא לאשה את צפורה (שם משפחה לא ידוע) ולהם שני בנים ובת. בנו הבכור יוסף בן יהושע **בר יוסף** גם הוא סופר, שהוענק לו פרס ישראל בשנת 2003.

ביבליוגרפיה

בר יוסף, יהושע. בין צפת לירושלים. תל אביב, ספריית מעריב, 1992.

קלונזר, יהודה. רישום נתונים גניאלוגיים, V-I, שרשרת הדורות, 18/1, 17/3-4, 17/2, 17/1, 16/4, 2004-2002.

וונדר, מאיר. אהל שמעון: תולדות רבי שמעון מיערוסלב. ירושלים, 1974.

מאמרים מקצועיים רבים וכן ספר על מכניקת הרצף של קרקעות (Continuum Mechanics of Soils). בשנת 1982 התחיל להתעניין בגיאולוגיה המשפחתית שלו וכיום מסד הנתונים שברשותו כולל מספר משפחות ומשפחות רבניות. הוא פרסם מספר מאמרים גם בגיאולוגיה.

דואר אלקטרוני: yklaus@netvision.net.il
טלפון: 08-6423-625

ד"ר יהודה קלוזנר הוא מהנדס אזרחי עם MA, CE, BSc מהטכניון חיפה, ו-PhD מאוני' פרינסטון (Princeton Univ.). הוא שימש כפרופסור להנדסה אזרחית באוני' ויין בדטרויט (Wayne State Univ., Detroit) ובמכון לחקר הנגב בבאר-שבע. מאז שנת 1970 הוא עבד כמהנדס בניין בכיר ויועץ בחברות לתכנון מפעלים תעשייתיים של תעשיות כימיות ותעשיות תהליכים. התמחותו היא בעבודות קרקע וביסוס. פירסם

DESCENDANTS OF: Yakov b'Efraim Fishl KLAUSNER m'Ludmir 19-Sep-2004 PAGE 1
Only males

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

* Yakov b'Efraim Fishl KLAUSNER m'Ludmir #1 [0,53,72,87,2015] -d. 1730
 . * Shaul b'Yakov KLAUSNER #5 [0,72,87] -d. 1530
 . . * Efraim Zalman b'ShauL KLAUSNER #9 [72]
 . * Shlomo Salman b'Yakov KLAUSNER m'Biala #10 [0,53,68,78,126]
 . . * Zvi Hirsh b'ShlomoS KLAUSNER LIEBERMAN #14 [58,68,87,126] -d. 1801
 . . . * Shlomo Salman b'Zvi Hirsh KLAUSNER #18 [0,53,68,72]
 . . . * Yakov b'Zvi Hirsh LIEBERMAN #19 [0, 53, 68]
 * Yechezkel b'Yakov LIEBERMAN WITKIND #21 [0]
 * Salman b'Yechezkel WITKIND #23 [0]
 . . . * Arye Leib b'Zvi Hirsh LIEBERMAN EILENBERG #26 [0,53,58,68,126]
 * Simcha Natan b'Arye EILENBERG #33 [0,53,72,73,126] b. 1787 d. 1859
 * Benyamin b'Simcha Natan EILENBERG #37 [0,53,73,94] b. 1806 d. 1856
 * Chayim Yosef b'Benyamin EILENBERG #41 [73,94] b. 1834 d. 1878
 * Zvi David b'Simcha Natan EILENBERG #48 [58,73,126]
 * Yakov b'Zvi David EILENBERG #52 [58,73,126]
 * Shlomo Zalman b'Zvi David EILENBERG #53 [58,73,126]
 . . . * Yechiel b'Zvi Hirsh LIEBERMAN #84 [58,126]
 * Moshe b'Yechiel LIEBERMAN #86 [58,126]
 * Yisachar Ber b'Moshe LIEBERMAN #88 [58,126]
 * Yakov b'Yisachar Ber LIEBERMAN WEISBROT #90 [58,126]
 . . . * Avraham b'Zvi Hirsh LIEBERMAN FINKELSTEIN #55 [58,126,148] -d. 1670 ?
 . * Benyamin b'Yakov KLAUSNER BUSCHKE #93 [53,71,72]
 . . * Zvi Hirsh b'Benyamin BUSCHKE #97 [53,71,72,103,126] b. 1740 d. 1807
 . . . * Moshe b'Zvi Hirsh BUSCHKE #104 [53,71,72,126] b. 1764 d. 1848
 * Shaul Yoshua b'Moshe BUSCHKE #108 [72,94] -d. 1827
 * Avraham Yakov b'Moshe BUSCHKE BAHARAV #112 [53,72,94,127]
 * Yosef b'Avraham Yakov BAHARAV GELERNTER #114 [53,72,94,127] d.1864
 . . . * Yehuda Leib b'Zvi Hirsh BUSCHKE WAHL #158 [71,72,94,103]
 * Benyamin b'Zvi Hirsh BUSCHKE #159 [71,72]
 . . . * Moshe Shlomo Zalman b'Benyamin BUSCHKE #275 [54,71,94] -d. 1817
 . . . * Efraim Fishl b'Benyamin BUSCHKE #277 [72,94]
 * Shaul b'Benyamin BUSCHKE #305 [72]

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

ham KLAUSNER #984 m. Unknown UNKNOWN #985
 itzchak b'Avraham KLAUSNER #986 () -d. ___ 1786 m. Unknown UNKNOWN #987
 * Avraham Avish 1 b'YitKLAUSNER ZEINWIRT #989 b. ___ 1781 d. 14-Apr-1876 m. Unknown b'Yakob HOROVITZ #990
 * Yitzchak Itzikl b'Avraham Avish ZEINWIRT #991 m. Beile b'Shimon 1 MARILES JAROSLAVER #992
 * Yosef b'Yitzchak Itzikl ZEINWIRT #993 m. Dvora b'Yehoshua RAKOWER #995
 * Avraham Avish 2 b'Yosef ZEINWIRT #996 b. -___-1874 d. 9-Jan-1952 m. Sheindl b'Arye Mordechay RABINOVITZ #997
 d. -___-1907?
 m. Rivka Yente b'Shmu'el Shmelke ERBLICH #1483
 * Yosef b'Avraham Avish ZEINWIRT #1479 b. -___-1894 d. -___-1916 m. -___-1910 Chaya b'Chayim KATZ #1480
 b. -___-1894 d. -___-1966
 * Yehoshua b'Yosef ZEINWIRT BAR-YOSEF #1481 b. -___-1912 d. ___ 1992 m. -___-1932 Zipora UNKNOWN #1486
 * Yosef b'Yehoshua BAR-YOSEF #1487
 * Unknown b'Yehoshua BAR-YOSEF #87894
 * Unknown b'Yehoshua BAR-YOSEF #87895
 * Eliezer b'Yosef ZEINWIRT BAR-YOSEF #82709 m. Unknown UNKNOWN #82760
 * Yosef b'Eliezer BAR-YOSEF #82761
 * Ester b'Eliezer BAR-YOSEF #82762 m. Yakov EVEN #82763
 * Yitzchak Yehoshua b'Avraham Avish ZEINWIRT #998 () -d. ___ 1969 m. Bracha b'David Arye Yosef BRISEL #999
 * Natan Nute b'Yehoshua ZEINWIRT #1000 () -d. -___-1982 m. Sara Feigl SALZMAN #1013
 * Avraham b'Natan Nute ZEINWIRT #1001 b. ___ 1952 m. Liba DEWLINGER #1002
 * Mordechay b'Yehoshua ZEINWIRT #1490 m. Ester SCHLESINGER #36378
 * Zvi Yakov b'Yehoshua ZEINWIRT #1491 m. Liebe MANDERER #36380
 * Avraham Avish b'Zvi Yakov ZEINWIRT #82764
 * Yosef b'Yehoshua ZEINWIRT #1492 m. Liebe SCHLECINGER #36381
 * Chava b'Yehoshua ZEINWIRT #36376 m. Shmu'el Chayim SHOR #36382
 * Lea b'Yehoshua ZEINWIRT #36377 m. David BIEDERMAN #36383
 * Esther Fruma b'Avraham Avish ZEINWIRT #1482 m. Yosef WEINSTOCK #1531
 * Mordechay Yitzchak b'Yosef WEINSTOCK #82710
 * Chava b'Yosef WEINSTOCK #82711
 * Hadasa b'Yosef WEINSTOCK #82712
 * Yakov b'Avraham Avish ZEINWIRT #2007 m. Rachel BERNSTEIN #82713
 * Benjamin b'Yakov ZEINWIRT SAVIR #82714 m. Rachel LEVANON #82765
 * Elisha b'Benjamin SAVIR #82766
 * Chagit b'Benjamin SAVIR #82767
 * Yakov b'Benjamin SAVIR #82768
 * Chava b'Yakov ZEINWIRT #82715 m. Pinchas ROSEMAN #82718
 * Yerucham b'Yakov ZEINWIRT #82716 m. Ita UNKNOWN #82769
 * Malka b'Yerucham ZEINWIRT #82770
 * Lea b'Yerucham ZEINWIRT #82771 m. Yosef UZIEL #82772
 * Bezalel b'Yakov ZEINWIRT #82717 m. Shoshana ADLER #82773
 * Elimelech b'Bezalel ZEINWIRT #82774
 * Bilha b'Bezalel ZEINWIRT #82775 m. Shlomo ZIMMERMAN #82777
 * Yakov b'Bezalel ZEINWIRT #82776
 * Moshe Leib b'Avraham Avish ZEINWIRT #1485 b. -___-1908 d. 9-Jan-1992
 m. Chaya Chava Sasha b'Yoel ASHKENAZI #1507 b. -___-1911 d. 18-Sep-1995
 * Noach b'Moshe Leib ZEINWIRT SAVIR #1513 b. 21-Nov-1928 m. Ester Lea b'Aharon KOSTINER #42562
 d. 14-Aug-1987
 * Chaya b'Noach SAVIR #42563 b. 8-Feb-1955 m. Chayim NOVOGRODSKI #56760 b. 27-Jan-1948
 * Rivka b'Noach SAVIR #42564 b. 7-Mar-1958 m. Baruch b'Arye FELDMAN #56765 b. 11-Mar-1953 d. 24-Mar-1981
 m. Mordechay Moti FRIEDMAN #56776
 * Michal b'Noach SAVIR #42565 b. 15-Mar-1960 m. 31-Jan-1989 David Shalom Yosef HARRIS #56778
 b. 18-Oct-1956
 * Dvora b'Moshe Leib ZEINWIRT #1514 b. -___-1930 d. 15-Oct-1999 m. Uri LANDMAN #82719
 m. Yosef ITAMARI #1520

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

DESCENDANTS OF: Avraham KLAUSNER

2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

- * Yudit b'Uri LANDMAN #82720 m. Avraham WEINTRAUB #82721
- * Yitzchak b'Yosef ITAMARI #82722 m. Ester UNKNOWN #82723
- * Shmuel b'Moshe Leib ZEINWIRT #1516 b. -___-1931 m. Hadasa REDLICH #82660
- * Inbal UNKNOWN #82661
- * Hadasa b'Moshe Leib ZEINWIRT #1515 b. -___-1932 m. Eliyahu ELBAUM #1521
- * Miryam b'Eliyahu ELBAUM #82724 m. Unknown POMERANTZ #82731
- m. Unknown REINER #82732
- m. Unknown HERSHL #82733
- * Rivka b'Eliyahu ELBAUM #82725 m. Unknown HELFGOTT #82734
- * Mordechay b'Eliyahu ELBAUM #82726 m. Rachel UNKNOWN #82735
- * Baruch b'Eliyahu ELBAUM #82727
- * Chedva b'Eliyahu ELBAUM #82728
- * Yocheved b'Eliyahu ELBAUM #82729
- * Sharona b'Eliyahu ELBAUM #82730
- * Esther b'Moshe Leib ZEINWIRT #1517 b. -___-1934 m. Arye b'Yitzchak Yedidya FRENKEL FRANKL #1522
- * Rivka b'Arye FRANKL #82737 m. Eliyahu SALOMON #82745
- * Rachel b'Arye FRANKL #82738 m. Benzion SICHERMAN #82746
- * Aharon b'Arye FRANKL #82739
- * Avraham b'Arye FRANKL #82740 m. Sara UNKNOWN #82747
- * Israel b'Arye FRANKL #82741
- * Sara b'Arye FRANKL #82742 m. Avner SCHIFFMAN #82748
- * Yoel b'Arye FRANKL #82743
- * Sharona b'Arye FRANKL #82744 m. Israel BRIT #82749
- * Yakov Zvi b'Moshe Leib ZEINWIRT #1518 b. -___-1940 m. Masha WACHS #1523
- * Rivka b'Yakov Zvi ZEINWIRT #82750 m. Unknown DANIELCHIK #82754
- * Lea b'Yakov Zvi ZEINWIRT #82751 m. Unknown EISEN #82755
- * Rut b'Yakov Zvi ZEINWIRT #82752
- * Avraham Avish b'Yakov Zvi ZEINWIRT #1524 m. Sara PHALTUCH #1525
- * Pnina b'Yakov Zvi ZEINWIRT #82753
- * David Yitzchak b'Moshe Leib ZEINWIRT #1519 b. -___-1943 m. Yocheved MARGALIT #82756
- * Pnina b'David Yitzchak ZEINWIRT #82757
- * Sara b'David Yitzchak ZEINWIRT #82758
- * Rivka b'David Yitzchak ZEINWIRT #82759
- * Aharon David b'Avraham Avish ZEINWIRT #1484 b. -___-1912
- * Meir Shimon b'Avraham Avish ZEINWIRT #2008 () -d. -___-1948 m. Hadasa WALDMAN #47516 d. -___-1975
- * Shmuel Yekutiel b'Meir Shimon ZEINWIRT #47517 b. 28-Aug-1930 d. 17-Oct-1993 m. Chaya WEINTRAUB #47520
- b. 9-Jul-1935
- * Itta b'Shmuel Yekutiel ZEINWIRT #82392 b. 23-Jun-1964 m. Meir MUNITZ #82424
- * Shlomit b'Shmuel Yekutiel ZEINWIRT #73174 b. 7-Aug-1967 m. 2-Sep-2003 Natanel b'Amos ALTSCHULER #83045
- b. 11-Mar-1965
- * Meir Shimon b'Shmuel Yekutiel ZEINWIRT #5296 b. 7-Sep-1969
- * Matanya Yitzchak b'Shmuel Yekutiel ZEINWIRT #82423 b. 10-Oct-1979 d. 20-Jun-2003
- * Ester b'Meir Shimon ZEINWIRT #82704 m. David Zvi MINTZ #83525 d. 26-Jun-1967
- * Nechama b'David Zvi MINTZ #83526 m. Yosef Yosi ZAK #83530
- * Meir b'David Zvi MINTZ #83527 b. 2-Nov-1968 d. 24-Dec-1993 m. Adi OFIR #83536
- * Avraham b'David Zvi MINTZ #83528 m. Ronit UNKNOWN #83539
- * Moshe b'David Zvi MINTZ #83529 m. Orli b'Yechezkel BAKSHI #83543
- * Zvi b'Meir Shimon ZEINWIRT #82705 m. Chaviva MEIRI #83548
- * Mordechay Moti b'Zvi ZEINWIRT #83549
- * Moshe b'Zvi ZEINWIRT #83550
- * Rotem b'Zvi ZEINWIRT #83551
- * Yosef b'Meir Shimon ZEINWIRT #82706 m. Yudit WEG #83552
- * Shimon Meir b'Yosef ZEINWIRT #83553

2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

* Nitza b'Yosef ZEINWIRT #83554
 * Rivka b'Yosef ZEINWIRT #83555 m. David Davidi WARTMAN #83563
 * Mordechay Moti b'Yosef ZEINWIRT #83556
 * Hadasa Dasi b'Yosef ZEINWIRT #83557 b. ___-1979 m. Uri KOREN #83565
 * Batsheva b'Meir Shimon ZEINWIRT #82708 m. Avraham SHACHAL #83558
 * Meir Shimon b'Avraham SHACHAL #83559 m. Shunit UNKNOWN #83562
 * Amnon b'Avraham ZEINWIRT #83560
 * Talila b'Avraham ZEINWIRT #83561
 * Mordechay Moti b'Meir Shimon ZEINWIRT #83086 m. Drora UNKNOWN #83567
 * Shamir b'Mordchay Moti ZEINWIRT #83568 m. Maya UNKNOWN #83570
 * Roni b'Mordechay Moti ZEINWIRT #83569
 * Yitzchak b'Meir Shimon ZEINWIRT #82707 m. Shoshana UNKNOWN #83571
 m. Daniela b'Ramus ALUSH #83087
 * Orit b'Yitzchak ZEINWIRT #83088 b. ___-1967 m. Eli WEIL #83093
 * Chagit b'Yitzchak ZEINWIRT #83089 m. Avraham WEISS #83097
 * Avraham b'Yitzchak ZEINWIRT #83090
 * Gila b'Yitzchak ZEINWIRT #83092 m. Zur ADMON #83099
 * Hadasa Dasi b'Yitzchak ZEINWIRT #83091 b. ___-1980
 * Dvora b'Meir Shimon ZEINWIRT #83572 m. Yitzchak NAUMBURG #83574
 * Meir Shimon b'Yitzchak NAUMBURG #83575 b. ___-1980
 * Shoshana b'Meir Shimon ZEINWIRT #83573 b. ___-1945
 * Dvora b'Avraham Abish ZEINWIRT #82701 m. Moshe TEITELBAUM #82702
 * Atara b'Moshe TEITELBAUM #82703
 * Unknown b'Yosef ZEINWIRT #87795
 * Unknown b'Yosef ZEINWIRT #87796
 * Unknown b'Yosef ZEINWIRT #87797
 * Chanoch Henich b'Yitzchak ZEINWIRT #994 m. Unknown UNKNOWN #1016
 * Shimon b'Chanoch Henich ZEINWIRT #1017 m. Unknown UNKNOWN #1018
 * Livi b'Shimon ZEINWIRT #1019
 * Arye Leib b'Avraham Avish ZEINWIRT #48277 m. Bracha G HOROVITZ #57031
 * Moshe Yoshua Heshl b'AryeLeib ZEINWIRT #48279 m. Unknown UNKNOWN #48280
 * Alter Avraham Yosef b'MosheYo ZEINWIRT #48281 m. Unknown UNKNOWN #48282
 * Yakov b'Alter Avraham Yosef ZEINWIRT #48283 () -d. ___-1942 m. Traina BRAUNFELD #48284
 * Menachem Mendl b'Yakov ZEINWIRT #48285 m. Unknown UNKNOWN #48286
 * Yitzchak b'Menachem Mendl ZEINWIRT #48287 m. Unknown UNKNOWN #48288
 * Yakov b'Yitzchak KLAUSNER #988 m. Unknown UNKNOWN #48268
 * Moshe Zvi b'Yakov KLAUSNER #48269 m. Sheindl RABRITOVER #48270
 * David b'Moshe Zvi KLAUSNER #48271 m. Unknown UNKNOWN #48275
 * Liba b'David KLAUSNER #48276 b. ___-1875 m. Avraham Shabtay b'Moshe ENGLANDER #48274
 * Bracha b'Avraham Shabtay ENGLANDER #6191 () -d. ___-1956 m. Meir Yechiel b'Eliezer HOROVITZ RUBIN #6177
 b. ___-1819 d. ___-1877
 * Naftali Chayim b'Meir HOROVITZ #36771 b. ___-1840 d. ___-1894 m. Unknown b'Moshe Elyakim UNGAR #36772
 * Unknown b'Naftali Chayim HOROVITZ #36770 m. Baruch b'Israel HAGER m'Siret #34438
 b. ___-1894 d. ___-1963
 * Eliyahu b'Naftali Chayim HOROVITZ #47379 m. Unknown UNKNOWN #47380
 * Elazar b'Naftali Chayim HOROVITZ #57454 m. Unknown UNKNOWN #57455
 * Unknown b'Naftali Chayim HOROVITZ #62821 m. Aharon b'Meir HOROVITZ RUBIN HaLevi #6194
 b. ___-1850 d. ___-1927
 * Tuvya b'Meir HOROVITZ RUBIN m'Mad #37037 b. ___-1845 d. ___-1886 m. Nechama Malka b'David SHAPIRA #63745
 * Benzion b'Tuvya HOROVITZ m'Mad #37056 b. ___-1865 d. ___-1940
 m. Golda Lea b'Pinchas RABINOVITZ m'Kinsk #37113
 * Yehoshua b'Meir HOROVITZ RUBIN HaLevi #6192 b. ___-1848 d. ___-1912 m. Unknown b'Arye Leib REICH #36942
 * Unknown b'Yehoshua HOROVITZ m'Dzikow #36941 m. Pinchas Natan b'Eliezer Zvi SAFRIN #36933
 b. ___-1855 d. ___-1932

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

שם המשפחה הספרדי SASPORTAS

מטילדה טג'ר

מבלי לתת סימוכין, מוסיף טולידאנו (ירושלים, 1999) כי רבי יוסף ממש טען, כי לפי מסורת משפחתית שנמסרה לו מפיהם של בני משפחת ששפורטס "שישה שערים" הוא סימן חיצוני לעושר.

השם Sasportas יוצא דופן בין שמות המשפחה הלא עבריים של יהודי ספרד כי בדרך כלל מתייחסים השמות למקום גיאוגרפי, למקצוע, לתואר, למעמד, לתכונות פיזיות או תכונות אופי, או לכינוי ברור שהשם "שישה שערים" הוא כינוי וכאן נשאלת השאלה מהו הרמז החבוי מאחורי "ששת השערים" האלה?

ידוע עוד שם הכולל את המספר שש והוא "בר ששת"; ששת הוא שמו של אחד האמוראים. כותב ז'ק טאיב (פריז, 2004) ש"בר ששת" מתייחס לששת ימי בריאת העולם או לשישה סדרי משנה. יוסף טולידאנו מציע אותן האפשרויות ומרחיב: ייתכן שהכוונה לכינוי של איש הבקי במיוחד בששת סדרי משנה דהיינו "למדן" או "תלמיד חכם".

האם ייתכן כי המשמעות של "שישה שערים" היא "שישה פרקים" דהיינו ששת סדרי המשנה? האם בני משפחת ששפורטס הם צאצאים של אותם אמוראים שעסקו בפירושים של כתבי התנאים וכאשר הגיעו אל אדמת ספרד תרגמו לקטלאנית או לספרדית את הכינוי הזה ששימש אותם כשם משפחה? לצערי לא מצאתי שום סימוכין לביסוס השערה זאת.

יש עוד להתייחס למוצא הקטלאני ולפירוש השם "השערים". שוב, זהו שם יוצא דופן בין כלל שמות יהודי ספרד. לאילו שערים הכוונה? האם אלה השערים הסמליים בשמים שדרכם עוברות תפילות המתפללים ומגיעות לכס הכבוד, כפי שמסופר בתלמוד (ברכות, לב, ע"ב)? האם בן משפחה קדום התפלל בצורה מיוחדת עד כדי מתן כינוי? האם הכוונה לשערי ירושלים? האם אב קדום היה קשור לשערי ירושלים בצורה כל שהיא?

מבירור אצל מומחה לקטלאנית מימי הביניים, Charles Faulhaber, מסתבר כי למילה "פורטאס" יש מובן אחד לבד, והוא "שערים", ואין כל מובן גלוי או מוסווה. אולם, בהסתמך על תעודות קטלאניות משנת 1391 (Gerona, 1988) מסתבר שבין יהודי גירונה היו כאלה שנקראו Sa, Porta, Da Porta, Sa, Porta, Da Porta, "פורטה"- "שער" כי בתיהם היו צמודים או קרובים מאוד לשער בחומה שתחמה את הרובע היהודי בעיר. חומה זאת נבנתה כמאה שנה קודם לכן, בסוף המאה ה-13, על פי הוראת המלך ובהסכמת היהודים המקומיים, במטרה להגן על היהודים, בעיקר בימים הקדושים לנצרות.

באחת מקבוצות הדיון המתמחות ביהודים הספרדים באינטרנט, מישחו שאל על המקור והפירוש של השם Sasportas או Saporta. להלן כל מה שהעליתי בחכתי.

אלה הם האיותים האחרים של שם זה:

Chicheportiche, Partouche, Sesportes, Sforta, Spartouche, Sportes, Sportiche, Zaporta, Zasporta.

עד למלחמת העולם השנייה, היה מצוי השם הזה בכל כתיב שהוא באיטליה, יוון, תורכיה, מרוקו, אלג'יריה ותוניסיה, אמסטרדם שבהולנד, המבורג שבצפון גרמניה ולונדון, אנגליה. תפוצה רחבה זאת של השם תואמת את רובה של התפוצה הספרדית באירופה ובצפון אפריקה.

חוץ מאחד, כל מחברי הספרים הדנים בשמות יהודיים במדינות אלה (ראה ביבליוגרפיה) תמימי דעים: מקור השם בשפה הספרדית והוא נגזר מן הביטוי Seis Portas שפירושו "שישה שערים". אולם אברהם לרידו (Laredo, 1978) מוסיף כי בקטלאנית, השפה המדוברת באזור ברצלונה וגירונה, פירוש השם הוא "השערים" ובשאר חלקי ספרד פירושו "שישה שערים".

ייחודו של הספר של לרידו הוא בהוספת ביוגרפיות של אנשים הנושאים את השם הנדון. כלי נפלא למחקר גניאלוגי! במקרה שלפנינו, מצורפות 35 ביוגרפיות. שלושה רבעים מהן הן של אנשים שחיו לפני גירוש ספרד, מן המאה ה-13 ועד למאה ה-15, מתוכם רבים שהתגוררו בקטלוניה (בעיקר בברצלונה) כך שמקורו הקטלאני של השם "השערים" סביר בהחלט. עוד נדון בסוגיה זאת.

לעומת כל המחברים, טוען הרב אייזנבת (Eisenbeth, 1936) שזהו שם משולב עברי-ספרדי המורכב מהמילה העברית "שיש" ומן המילה הספרדית "פורטס" - "שערים", כלומר "שערי שיש". אייזנבת מבסס את טיעונו על כך שבמקומות מסוימים באלג'יריה השם הוא Chicheportiche בכתיב צרפתי בו האות "ש" כתובה ב-CH.

אבל, מעניין לציין שבכתבי יד עבריים מספרד ודרום צרפת מן המאות ה-13 וה-14, איות השם "ששפורטש" (לארידו). רבי יעקב בן ראובן אבן צור, שהי בעיר פאס (Fez) בין השנים 1673-1753, כתב רשימה מדוקדקת של שמות כל יהודי מרוקו. הוא עשה זאת לצורך גיטין וסדרי חליצה. והנה גם שם הכתיב הוא "ששפורטש". וידוע שרבנים דייקו במיוחד בכתיבם של שמות הנישאים או המתגרשים בשטר כתובה או גט כי זה היה אמצעי הזהוי היחיד שעמד לרשותם.

Elnecave, Nissim. Los hijos de Ibero-Franconia ; Breviario del Mundo Sefaradi desde los

origenes hasta nuestros dias. Buenos Aires, Luz, 1981. (Spanish) [The sons of Ibero-Franconia ; Breviary of the Sephardic world from the origins till our days]

Fauguenboim, G. Dictionary of Sephardic Surnames. San Paolo, 2003.

Girona. Ajuntament de Girona. Per a una historia de la Girona jueva. Girona, 1988. 2v. (Catalan) [On the History of the Jews of Gerona]

Laredo, Abraham. Les Noms des Juifs du Maroc. Madrid, 1978. (French)

Moissis, Asher. Les Noms de Juifs de Grèce. Gordes, 1992. (French)

Pinto, Baruh. The Sephardic Onomasticon; An Etymological Research on Sephardic Family Names of the Jews Living in Turkey. Istanbul, 2004.

Sebag, Paul. Les noms des Juifs de Tunisie. Paris, 2002.

Taieb, Jacques. Juifs du Maghreb; Noms de famille et société. Paris, 2004. (French)

Toledano, Joseph. Une histoire de familles; les noms de familles juifs d'Afrique du Nord. Jerusalem, 1999.

מטילדה טג'ר היא בעלת תואר MA במדעי הספרנות והמידע מהאוניברסיטה העברית בירושלים, ועוסקת בגניאלוגיה מאז 1986. זה מספר שנים היא מתמחה בגניאלוגיה של הספרדים ועוסקת בבניית אמצעי מחקר עבור תפוצה זאת. עבודותיה האחרונות נמצאות באתר האינטרנט:

www.sephardicstudies.org/entrance.html

בספרות הקטלאנית נקרא אותו שער בחומה "La Porta de los Jueus כלומר "שער היהודים".

כל שמות המשפחה האלה, או אחדים מהם, הפכו במרוצת הימים ל- Saporta או Sasportas המצויים כיום בין יהודים ממוצא ספרדי. הם גם הפכו ל- Portal או Del Portal בין הנוצרים שאולי בעבר הרחוק היו יהודים. למעשה, במשך יותר מ-300 שנה, התגוררה בגירונה משפחה "נוצרית" בביתו המקורי של יצחק, בנו הצעיר ביותר של הרמב"ן, ושמה היה Portal. ולא נשכח לציין כי בתעודות קטלאניות מן התקופה, מתייחסים אל רבי משה בן נחמן (הרמב"ן) כאל 'Bonastrug da Porta' שפירושו: "השומר הטוב (הנאמן) של השער". ייאמר במאמר מוסגר כי ביתו של רבי משה בן נחמן ובית הכנסת הצמוד לו ברובע היהודי של גירונה משמשים כיום כמוזיאון לתולדות יהודי קטלוניה, שם פועל מרכז בונאסטרוק (Bonastruc), מרכז מחקר ותרבות.

לסיכום, פירושו של שם הוא בדרך כלל פשוט, דהיינו הוא מתייחס ישירות למילה, למקום או למושג, ולפעמים הוא מלווה בעיוות לשוני קל. בדקתי אם השם מתייחס ל"ששה סדרי משנה", אך, צריך להודות: הפירוש מסורבל למדי בעיקר בגלל מקורו, הטמון בשתי שפות שונות: ספרדית ועברית. לעומתו, ההסבר כי מקור השם Sasportas הוא קטלאני וקשור ליהודים שישבו בעיר גירונה, הוא פשוט והגיוני. הוא גם תואם את הביוגרפיות הרבות של האישים שחיו בקטלוניה כפי שרשם אותם אברהם לרידו.

ביבליוגרפיה

אבן צור, יעקב בן רפאל (יעב"ץ). גט מקושר וסדר חליצה בתוך: ספר זבחים שלמים. ליוורנו, 1837.

Eisenbeth, Maurice. Les Juifs d'Afrique du Nord: démographie et onomastique. Algiers, 1936. (French)

מצוקת הרב * יהודה קלוזנר

החנות שניהלה אשתו מילאה תפקיד חשוב בכלכלת הבית.

בשנת 1883 הוצעה לאדר"ת הרבנות בוויילקומיר. משנודע הדבר בקהילה נשלחה אליו משלחת של שלושה נכבדים שהפצירו בו להישאר והציעו לו תוספת של שישה רובלים לשבוע, למרות שהיו מורשים להציע לו תוספת כמעט כפולה, כפי שזה נודע לאחר מכן, אך הוא לא התמקח איתם. בסופו של דבר גם את חמישה עשר הרובלים שהבטיחו לו הוא לא קיבל. וכך מתאר האדר"ת את הדברים בחיבורו *תולדות*:

"אז התחלתי לסבול מחסור ודחק לא עלינו באופן מבהיל. אני בתומי בטחתי בדבריהם מבלי להבטיח במעשי הכתב כנהוג. על כן אחרי השיבותי ריקם פני בני וויילקומיר, הם לקחו להם רב אחר, אז לא דאגו עוד בני פוניבו' לשכירותי שבועות וירחים, עד כי שישה שבועות רצופות לא פסקנו הוראות איסור והיתר ואין עונה. וכבר קרה כי גם ארבעים שבועות רצופות לא שילמו השכירות. ועסק חנותי היה הולך ורפה, וההוצאות נתרבו להם לפי הטף. בני העיר אמרו: איך אפשר שלא יספיק לי חותני הגביר מורשא אשר לו עסקים מוצלחים? וחותני דן בליבו: איך יתכן עיר עשירה כפוניבו' יעזבו את רבם בלחץ ודחק ולא יקיימו הבטחתם לתת לי ט"ו רובל כסף לשבוע...."

בשנת 1886 השיא האדרת את בתו בת-שבע לרב קוק, כאמור לעיל, והתקשה לממן את חתונתה ובאותה שנה נפטר גם בנו אברהם משה ולא היה לו כסף כדי לשלם לרופא. כתוצאה מהמחסור היה עליו ועל משפחתו לפנות דירתם ולעבור לדירה קטנה יותר, וכתוצאה מכל זה לא יכול להחזיק על שולחנו את בתו וחתנו, כנהוג באותה תקופה. חתנו נאלץ לקבל על עצמו רבנות באחת הקהילות. על כל אלה מקונן האדר"ת בהמשך: "בכיתי במרירות לבי על אשר עוונתי גרמו לי...." לא נראה כי מקרה זה של האדר"ת היה מקרה בודד, כי גם רבנים אחרים דיווחו על כך. גם שאלת הכשירות והמוסריות של שביתת הרבנים מלפסוק עלתה מבחינה הלכתית.

* על פי עמנואל אטקס: *יחיד בדורו – הגאון מוויילנה – דמות ודימוי, מרכז זלמן שזר, ירושלים, 1998.*

עם עליית התנועה החסידית, המרכז ללימוד התורה ולימודי היהדות עבר לליטא. זה התבטא בריבוי מוסדות ללימוד תורה וריבוי התלמידים בהם. הישיבות חינוכו והוציאו מספר רב של תלמידי חכמים וגדולים בתורה, מועמדים בכוח למשרות של רבנות. מכתבים וכתובים אחרים מאותה תקופה, המאה הי"ט, מעידים על פירות ביחס הציבור והקהילות למשרת הרבנות. היות והר"מים של הישיבות, כמו ר' ישראל סלנטר מוילנא 1810-1883, ר' חיים ברלין מוולוז'ין 1749-1821, ר' צחק אלחנן ספקטור מקאונס 1817-1896 ואחרים עודדו את תלמידיהם ללמוד לשם לימוד ולא כ"קרוזם לחפור בו", הרבה מבוגרי הישיבות פנו למסחר ומלאכה עם סיום לימודיהם. רבים מאלה שפנו לרבנות לא שפר מצבם וחיו בדוחק רב.

ר' יחיאל בן רבקה רבינוביץ נולד בסקוד, ליטא שם לימד תורה. ייחוסו המשפחתי מגיע לר' אברהם אבלי בן פרץ יפה מראשית המאה הי"ז. לבנו ר' בנימין בן יחיאל רבינוביץ 1810-1869, שהיה לרב בגיל 18 בפיקליאי, ליטא (Pikeliai) היו שני בנים תאומים: ר' אליהו דוד רבינוביץ-תאומים 1843-1905 ור' צבי יהודה רבינוביץ-תאומים 1843-1888, ושתי בנות: מרת רבקה, נולדה ב-1842, נשואה לר' דב בער רבינוביץ-טיטס-יפה ומרת אסתר לאה 1847-1902 נשואה לר' צבי הירש פאגר (Fager). הבנים ר' אליהו דוד ור' צבי יהודה היו אבות למשפחות רבינוביץ-תאומים.

מוקד התעניינותו הוא ר' אליהו דוד רבינוביץ-תאומים (אדר"ת), שנולד כאמור ב-1843 בפיקליאי, שימש כרבה של פוניבו' (Panevezys) ומיר ועלה לירושלים ב-1901 שם היה רב לאשכנזים-פרושים, ונפטר ב-1905 (ג' אדר תרס"ה). הוא חיבר *תשובה מאהבה-תשובה מיראדה, בני בנימין, טוב ירושלים*. הוא היה נשוי למרת פיגה מינה בת אריה ליב חזן.

לאדר"ת ואשתו היו שישה ילדים: בת, בת-שבע אשת ר' אברהם יצחק בן שלמה זלמן קוק הכהן, לימים הרב הראשי לא"י, וחמישה בנים: מרדכי יונה, אברהם משה, רפאל לוי, ישראל שמעון ובנימין אברהם משה. המצוקה הכלכלית של הרב מתוארת באוטוביוגרפיה שלו. מאות בעלי בתים שחתמו על כתב הרבנות שלו בפוניבו' ערכו לכבודו קבלת פנים חגיגית וזיכו אותו באהבה וכבוד, אבל שכרו היה רק תשעה רובל לשבוע.

יותר משם גרידא
שלום ברונשטיין
מתורגם מאנגלית

השם הרגיל שבו כינו התושבים היהודים את עירם. הספר *Where Once We Walked* מביא גם את השם *Schwarz Stimme*, שניתן לתרגם אותו "הקול השחור". גב' ג'ון רוזן (Joan ROSEN) מפילדלפיה כתבה לי כי דודתה המנוחה, ילידת העיירה, אמרה לי כי משמעות השם ביידיש הוא "מגדל שחור", מבוטא "שווארצטורמע" (מגדל ביידיש הוא טורם), שנשמע דומה מאוד לשם בפי יהודי המקום. אני בטוח כי רבים מתושבי העיירה היהודים לא ידעו את המשמעות של השם שהשתמשו בו.

לפני מספר שנים, כאשר קיבלתי את הידיעות של מרכז הארכיון היהודי של פילדלפיה (אביב 1990), נתקל מבטי בשורה אחת ברשימת "האוספים שעדיין לא טופלו". נאמר שם: "אגודת הצדקה של אנשי שדה לבן – רישומים, שנת 1967 לערך; שני פריטים ללא תאריך. צילומים של התקנון, ביידיש, וכן סיפור תולדות האגודה שנוסדה ב-1892 על ידי מהגרים מהעיר שווארצטימה במחוז קייב, רוסיה, פריט מס' 1717".

כתבתי לגב' לילי שווארץ שהיתה בזמנו הארכיונאית, והסברתי שהיהודים השתמשו בשני שמות לעיירה, ומסרתי את פירוש כל אחד מהשמות. היא ענתה לי ברצון והודיעה לי כי היא צירפה את מכתבי לרישומי "אנשי שדה לבן" והוסיפה "מכתב זה יהיה בעל ערך רב לגבי קביעת ההיסטוריה המדויקת של המקום, כאשר רישומים אלה יטופלו ויעובדו."

גב' שווארץ ואני היינו בקשר גם לפני כן בעניין שדה לבן/שווארצטימה. כאשר הגעתי ללורין (Lorain) במדינת אוהיו, שם שימשתי רב בקהילת "אגודת בני ישראל" תשע שנים, עד עלייתי לארץ בשנת 1986, פגשתי אדם מבוגר בשם לואיס גרפילד (Louis GARFIELD). כאשר הוא שמע שאני מפילדלפיה, ציין כי רבים מאנשי עיר הולדתו באוקראינה, שווארצטימה, התיישבו בפילדלפיה. בעצם, אמר, יש לו ספר שהוענק לחותנו על ידי הרב מרדכי יאהלין (YOHLIN), רב "בית הכנסת שווארצטימה" (Shwarztimme Shul), בזמנו בית כנסת משגשג בדרום פילדלפיה. הספר, ספר קהלת מרדכי, נדפס בפיוטרקוב (Piotrkow), פולין בשנת תרצ"ג (1933). מעניין שהעותק שהיה ברשותו היה הוצאה שנייה של הספר. הוצאה הראשונה, שנדפסה באוקראינה בתרע"ג (1912) הכילה רק את ספר בראשית. הספר הוא אוסף של פירושי הרב יאהלין על חלקים מסוימים של התורה ומכיל גם מכתבי אביו. כתובת המחבר בפילדלפיה רשומה בספר: Rabbi M. Jholin, 1530 So. 6th Street, Philadelphia, Pa., USA. הספר

מקומות יישוב רבים באירופה היה גם שם יהודי מיוחד, נוסף לשם הרגיל והמקובל בפי כול, שרק היהודים השתמשו בו. ישנה עיירה אחת, שהיו לה אפילו שני שמות יהודיים, שאינם קשורים זה לזה. רבים מתושביה היהודים של פילדלפיה מקורם בעיירה זו, שהיתה גם מקום הולדתו של יוסלה רוזנבלט, שנחשב לאחד החזנים הגדולים שהיו אי פעם. אני מתכוון לעיירה בלאיה צרקוב (Belaya Tserkov) באוקראינה, 75 קילומטר מדרום לקייב. על פי הספר *Where Once We Walked*, מנתה אוכלוסייתה היהודית לפני המלחמה 15,624 נפש.

הקהילה היהודית בעיירה נוסדה זמן מה אחרי 1550. הקהילה הושמדה בימי גזירות ת"ח ות"ט (הטבח של חמלניצקי בשנים 1648/1649) והוקמה מחדש במאה ה-18. מעניין לשים לב לכך, שבזמן שהאנציקלופדיה יודאיקה מציינת כי ב-1897, היוו 18,702 התושבים היהודים 54% של כלל אוכלוסיית העיירה, מונה האנציקלופדיה היהודית (Jewish Encyclopedia) 9,000 יהודים בתוך אוכלוסייה של 22,702 בשנת 1898. הפוגרומים של 1905 לא פסחו על בלאיה צרקוב, וגם בזמן מלחמת האזרחים בשנים 1919-1920 נרצחו למעלה מ-850 יהודים על ידי חיילי "הצבא הלבן", כנופיות של איכרים מקומיים וחיילי צבא אוקראינה.

השם בלאיה צרקוב פירושו "הכנסייה הלבנה". בעברית נקראה העיירה "שדה לבן". בחירה זו של השם היתה מוצלחת למדי, מאחר שכל האיזור נחשב כאסם התבואה של אוקראינה. "שדה לבן" הוא ביטוי המשמש במשנה (שביעית פרק ב' משנה א') לתיאור שדה זרוע דגנים וירקות. לעומת זאת, שם העיירה ביידיש נשמר בסוד ורק היהודים השתמשו בו. השם ביידיש הוא משחק מלים על השם האוקראיני, ויש בו יותר ממה שנראה על פני השטח: הוא אוצר בתוכו את הסבל של האוכלוסייה היהודית בכל מקום ואת הכעס כלפי התושבים הלא יהודים. אבותינו עיוותו וסירסו את השם, וקראו לעירם ביידיש "שווארצטימה" (לפי המבטא ביידיש האוקראינית). זהו צירוף של יידיש ועברית ופירושו "טומאה שחורה" (שווארץ = שחור, טימה = המלה העברית טומאה). השם הזה היה "לשימוש ביתי" כביכול, ורק לעתים רחוקות השתמשו בו מחוץ לקהילה היהודית, אם בכלל. בערך בלאיה צרקוב באנציקלופדיה יודאיקה (כרך 4, ע' 413) מתורגם שם העיירה "תועבה (Abomination) שחורה". האנציקלופדיה, שיצאה לאור בשנת 1971, מציינת כי השם קיים ב'פולקלור היהודי', כלומר השם הוא עממי. אולם, אין הדבר מדויק, מאחר שזה היה

הממוחשבות שלהם ואכן מצאתי שיש להם עותק של הספר מאת הרב יאהלין, שנתתי בזמנו לארכיון היהודי בפילדלפיה. הספר נתרם בשנת 1930 על ידי "חברי האוניברסיטה העברית בוורשה והספרייה הלאומית הפולנית בוורשה". הופתעתי לגלות כי נוסף להוצאה שנדפסה בפולין יצאה עוד מהדורה בירושלים. עמוד השער באנגלית אומר: "כתבי הרב מרדכי יאהלין זצ"ל (הרב של ביילוצרקוב במחוז קייב באוקראינה ולאחר מכן רב בפילדלפיה ארה"ב). הספר יצא לאור בירושלים בתשנ"ז (1997) וההקדשה אומרת:

נר זכרון
הספר מוקדש לזכרו ולעילוי נשמת המחבר ראש
משפחתנו
הגאון רבי מרדכי יאהלין זצ"ל
שישימש בקודש ברבנות שדה לבן – פלך קיוב
ולאחר מכן ראב"ד בפילדלפיה – ארה"ב
מחבר הספרים: קהלת מרדכי ותכלת מרדכי
מוקדש באהבה ע"י צאצאיו.
ת.נ.צ.ב.ה.

הספר הזה אינו צילום של הספר הראשון, אלא מהדורה חדשה לחלוטין, אך רשימת השמות הושמטה ממנה. לעומת זאת, הוא כולל ביוגרפיה בת ארבעה עמודים של ר'מרדכי ואהלין, כתובה בידי אחת מנכדותיו. כמו כן כלולה בו רשימת צאצאים שלו.

הופתעתי למצוא ברשימת הצאצאים את שמו של מרדכי קודרוף (Murray KUDROFF). מרדכי, רעייתי ואני היינו פעילים באותה קבוצת נוער בשנות החמישים ותחילת שנות השישים. דרכינו נפגשו שוב כאשר שנינו התגוררנו באוהיו. הוא היה מנהל בית הספר "סלומון שכטר" בקליבלנד ובנינו למדו באותו בית ספר תיכון יהודי, "המתיתבא של קליבלנד". כלל לא ידעתי שהרב יאהלין היה סבו ושהוא נושא את שמו. אולם כל זה היה לפני שהתחלתי להתמקד בתולדות יהודי פילדלפיה ובמחקר גניאלוגי.

גב' שווארץ שלחה לי גם את צילום העמוד הראשון של ספר המזכרת של אגודת הצדקה של אנשי שדה לבן, שיצא כנראה בשנות השישים. נאמר שם כי האגודה נוסדה ב-1892 על ידי קבוצת מהגרים. "כולם באו מאותה העיר ברוסיה ששמה שווארצטימה (Shwarztime), והיא ידועה גם כבלצירקה (Belchirka) במחוז קייב." כפי שניתן לראות, השם האוקראיני הוא קצת משובש. באותו זמן היו באגודה כמעט 400 חברים – ירידה חדה ממספר השיא שהיה 1,200 חברים. אפשר ללמוד על מידת ההשפעה של העיירה על החיים הדתיים בפילדלפיה מספרו של הארי בונין הרובע היהודי בפילדלפיה (Boonin 1999) שבו הוא דן בקשר שבין 'קהילת בני ראובן' ובין בלאיה צרקוב.

מכיל גם מספר רשימות של אנשים – כמו שוחטי בהמות, שוחטי עופות, רבנים שכתבו הסכמות לספר, רשימה של חברי הקהילה – אנשי שדה לבן – כמו גם רשימה ארוכה של "פרענומערנאנטן", כלומר ערבים, שתמכו בהוצאת הספר והתחייבו מראש לרכוש אותו. כתבתי לגב' שווארץ, ושאלתי אותה אם היא ראתה את הספר ואם נמצא עותק בארכיון. היא לא הכירה את הספר וציינה כי הוא לא רשום בין המקורות לתולדות יהודי פילדלפיה. שאלתי את בן קהילתי המכובד מר גרפילד אם הוא יסכים לתרום את העותק שברשותו למרכז הארכיון היהודי בפילדלפיה, מאחר שזהו מקור מידע בעל ערך רב. הוא ענה, בסגנון מזרח אירופי טיפוסי, "האם אוכל להיפרד מספר שנתן לי חותני לפני חמישים שנה?" צילמתי את עמוד השער ואת הרשימות לצרכים הפרטיים שלי, שלחתי צילום גם לגב' שווארץ והחזרתי לו את הספר.

מספר שנים לאחר מכן, כאשר היינו עסוקים באריות חפצינו לקראת העלייה לישראל, באו אלינו לואיס גרפילד ורעייתו אתל להיפרד לשלום. הם הגישו לי חבילה קטנה – עותק של ספרו של הרב יאהלין. צלצלתי לארכיונאית לגב' לילי שווארץ ושלחתי לה את הספר עוד באותו יום. הספר הוזכר בעלון החדשות של הארכיון בספטמבר 1986. ולהלן שמות האנשים, הרשומים בעמוד 72 ושהיו חברים בבית הכנסת "אנשי שדה לבן" בפילדלפיה:

מרים, ברוך סאחרוב, יצחק פוגל, זאב פראביץ, פינחס קאהן, יואל קאזן, שמואל קאלאמינסקי, זלמן קאשנר, זלמן קפלן, חיים קרייביץ, ברוך ראדינסקי, יעקב רובינשטיין, בנציון רוזנפלד, אשר רטמאנסקי, אפרים שניידרמן, יעקב	בארוב, מאיר ביילין, סם בליאמן, חיים בק, חיים ברקוביץ, מרדכי גרוס, משה גרשקוב, אברהם – חזן דאנוב, יוסף הורביץ, דוד ורץ, יוסף זבארסקי, יצחק לוי, ישראל צבי ליבמן, אברהם מאירסון, יונה מיזור, משה
--	--

בסוף רשימה זו מופיעים שלושה שמות בתוך מסגרת שחורה: ישראל ליבמן, יצחק שמעון פובליקר ויוסף וולף. מתחת לשמות, ראשי התיבות ת.נ.צ.ב.ה. כפי שרשום על מצבות.

משפחת פובליקר היתה אחת המשפחות הבולטות בפילדלפיה שטיפלה בענייני היהודים, ותמכה בבתי כנסת ובמפעלים חינוכיים יהודיים.

אני נמצא לפחות פעם בשבוע בספרייה הלאומית, לרגל עבודתי בפרוייקטים שונים. בדקתי את הרשימות

ביבליוגרפיה

מרדכי יאהלין. ס' קהלת מרדכי. הוצאה שניה. פיעטרקוב, תרצ"ג.
מרדכי יאהלין. ס' קהלת מרדכי. מכון באהלי תורה, ירושלים, תשנ"ז.

Boonin, Harry. The Jewish Quarter of Philadelphia – A History and Guide 1881-1930. Philadelphia: 1999.

Ravinsky, Annette. Uncanny Experiences and Ancestor Hunting – Belaya Tcherkov. *Chronicles*, Summer, 1987, Vol.VI, No.2. p.1. The Philadelphia Jewish Genealogical Society.

שלום ברונשטיין הוא יליד פילדלפיה, עם BHL ממכללת גרץ (Gratz College) ו-BSc Temple מ-1968 MHL University 1964, סמיכה לרבנות 1970, DHL (HC) 1997 – הסמינר התיאולוגי היהודי באמריקה. מ-1970 עד 1986 הוא שימש כרב הקהילה ועלה לארץ ב-1986. הוא חבר בחברה הגניאלוגית היהודית של פילדלפיה, בחברה הגניאלוגית הישראלית, באיגוד הגניאלוגים המקצועיים ובאיחוד הרבנים. הוא פרסם מאמרים ב"אבותינו" וב"שרשרת הדורות". שימש כיושב-ראש הסניף הירושלמי של החג"י וחבר במערכת של שרשרת הדורות. הוא חוקר עצמאי ומחקריו מתרכזים בציונות, במורח אירופה ובשוואה, וחי בירושלים.

אירוע נוסף במסגרת היחסים שלי עם בלאיה צרקוב היה מייד אחרי חג הפסח השנה. אירוע זה מקומו בסיפורי "זה יכול לקרות רק בישראל" שכולנו מתנסים בהם מדי פעם. היינו בסעודת ברית מילה בגבעתיים. בין האורחים היתה אשה צעירה מניו יורק שלמדה בבית הספר עם אבי התינוק החדש. מאחר שהיא חזרה לירושלים לאחר המסיבה, היא הצטרפה אלינו לנסיעה. בזמן הנסיעה במכונית היא סיפרה שהיא ממרילנד, אבל קיבלה את התואר שלה מהאוניברסיטה של פנסילבניה, בפילדלפיה. דיברנו על משפחה ושוורשים, והיא ציינה כי שני רב-סבים שלה היו רבנים בפילדלפיה. מאחר שאני מתמצא בתולדות יהודי פילדלפיה, שאלתי אותה על שמותיהם. אחד מהם היה הרב מרדכי יאהלין. כאשר סיפרתי לה כי לא מזמן ראיתי את המהדורה החדשה של הספר ובה מאמר כתוב על ידי אחת מנכדותיו, היא אמרה כי נכדה זו היא לא אחת מאשר אמה. מאחר שגם הוריה ביקרו באותו זמן בארץ, היא התקשרה מייד עם האם וסיפרה לה על המחקר שלי על שווארצטימה, עירת אבותיה, ועל הקשר המיוחד שלי עם הספר שנכתב על ידי אחד מאבותיה, הרב מרדכי יאהלין.

וכך נסגר מעין מעגל, וקל לראות שבסיפור של בלאיה צרקוב – שדה לבן – שווארצטימה – יש יותר ממה שנראה על פני השטח. תמהני באיזה שם או כינוי היו משתמשים תושביה שהיגרו לאמריקה אם הם היו מתיישבים בעיר קורפוס קריסטי (Corpus Christi) שבטקסס, במקום בפילדלפיה.

שמירת המסמכים המקוריים

רוז א' פלדמן

מתורגם מאנגלית

המסמכים המקוריים, התמונות והמכתבים שיש לי בבית. ניסיוני הראשון היה חיפוש ב"גוגל" אבל מצאתי באינטרנט רק חברה אחת, והייתי סקרנית מאוד לראות את המוצרים לפני שאני קונה אותם. מצאתי את המוצרים שחיפשתי בחנויות Art Supply Stores וכן The Container Store, שיש לה סניפים ב-13 מדינות בארצות הברית וגם אתר אינטרנט. אין אני אומרת שאלה הן החברות הטובות ביותר או היחידות המייצרות את המוצרים שאתאר מייד – את אלה מצאתי.

• שקיות/מעטפות נטולות חומצה באיכות ארכיונית – באות בגדלים שונים וניתן לאטום אותם. בעזרתן ניתן לטפל במסמכים מבלי לנגוע בהם. העובדה שניתן

בשנה שעברה שמעתי הרצאה מעניינת של מר בני הפספלד, הארכיונאי הראשי של אוניברסיטת תל אביב, על הדרכים לשמור מסמכים וצילומים מקוריים. אחת ממילות המפתח בהרצאה היתה **נטול חומצה**. בישראל ניתן להשיג שקיות פוליפרופילן שבתוכן אפשר לשים כל מסמך. אבל הן אינן דקות מספיק, קצת מסורבלות, ובאות במידה אחת בלבד. בארכיונים רשמיים ראיתי שהם שומרים את המסמכים בקופסה, שגם היא חייבת להיות עשויה מחומר נטול חומצה, ובה כל מסמך מונה בין שתי שכבות של גיליון נייר נטול חומצה.

כאשר ביקרתי לאחרונה בארצות הברית, החלטתי לבדוק שם אילו חומרים אוכל להשיג לשם שמירה על

נקראות Infinity Archival Mylar Photo Corners והן מיוצרות בחברת Lineo Inc. • ואחרון אחרון חביב – קניתי עטים לכתיבה על גב צילומים, ועל העטיפה שלהם מצוינות תכונותיהם הטובות: דיו מיוחדת (pigment ink), כתיבה בטוחה על תמונות, נטול חומצה, איכות ארכיונית, עמיד נגד אור, עמיד נגד מים, לא דוהה, לא מפזר את הדיו. האם אפשר לבקש יותר? וכך, אם אינכם מבלים את כל זמנכם בארכיונים, אפשר להקדיש זמן גם לקניות, שיעזרו לכם ולמצוא דרכים להגן על כל המסמכים המקוריים והיקרים שברשותכם.

רוז פלדמן היא ראש צוות המחשב בפקולטה לאמנויות על שם יולנדה ודוד כ"ץ באוניברסיטת תל אביב. היא חברה בחברה הגניאלוגית הישראלית והיא שומרת את אילן המשפחה מאז שנת 1985. אילן משפחתה מכיל צאצאים וכני ווג מארבע יבשות.

להשיג אותן בגדלים שונים מאפשרת להתאים את המעטפה למסמך וכך למנוע נזק כאשר הוא נע בתוך המעטפה. החברה שמייצרת אותן היא IMPACT IMAGES ויש לה אתר אינטרנט: www.clearbags.com. החברה מוכרת את המעטפות בחבילות של 100, אך בחנות Container Store אפשר לקנות חבילות של 25, כמובן במחיר קצת יותר גבוה.

• קופסות איחסון מיוחדות מחומר נטול חומצה – לא ראיתי אותן, אבל הן רשומות במלאי אתר החברה.
• "תיק אמנות" (ART-PORTFOLIO) של חברת ITOYA, נטולי חומצה. יש בו "שרוולים" עם נייר שחור נטול חומצה, המאפשר להדביק ולסדר את התמונות על הדפים. התיקים באים בגדלים שונים ואפשר למצוא אותם בחנויות של ציוד אומנותי. האתר שלהם הוא www.itoya.com. בחנות כזו מצאתי גם "פינות" נטולות חומצה לקביעת צילומים. הפינות

רשימות מהספרייה הרייט קסו מתורגם מאנגלית

אוניברסיטת ויניפג. נראה לי שראוי היה שגם הספרייה הלאומית שלנו תקים חדר שכזה.

The Galitzianer [הגליציאני]. כתב העת של קד"ם "גשר גליציה". בספרייה נמצאים הכרכים 6-10, 1998-2003.

חברי קד"ם זה המשלמים דמי חבר, מקבלים את כתב העת, המתרכז בחקר תולדות המשפחה היהודית בקהילות שהיו ב-1872 חלק מגליציה, מחוז של הקיסרות האוסטרו-הונגרית.

ספרים

Avotaynu Guide to Jewish Genealogy.

. עורכים: סלי אן אמדור-זק וגארי מוקוטוף. ניו ג'רזי. אבותינו, 2004. 624 ע'. נספחים. [מדריך "אבותינו" לגניאלוגיה יהודית]. כל הסניפים יקבלו עותק של הספר. מן המידע שנמסר על ידי המו"ל נראה שהספר ממלא את המשימה שקבע לעצמו – להיות המדריך השלם למחקר בגניאלוגיה היהודית. ספר זה ראוי למאמר ביקורת מעמיק.

הערות כלליות

בחודשים האחרונים קיבלנו בספרייה מספר ניכר של אילנות יוחסין. בגיליון הבא של עיתוננו שרשרת הדורות אביא את רשימת האילנות החדשים, יחד עם אלה שכבר ישנם באוסף הספרייה.

כתבי עת

East European Genealogist. Winnipeg, East European Genealogical Society [הוקר הגניאלוגיה של מזרח אירופה, החברה הגניאלוגית המזרח-אירופית בוויניפג]. בספרייה נמצאים הכרכים 1-11, 1993-2002.

זה איננו כתב עת יהודי, עם זאת יש בו חומר מעניין ומעמיק. הגיליון האחרון מביא מאמר בשם כללי הגיוס לצבא האוסטרי

(Recruiting Rules of the Austrian Army). מעניינת במיוחד העובדה כי ספריית החברה ממוקמת ב"חדר האוספים המיוחדים" (Special Collections Room) בספרייה של

רישומי נישואין של "בית הכנסת הגדול" בלונדון:
Marriage Records of the Great Synagogue London
1885-1791.

מאת הרולד ומרים לואין. ירושלים. 2004. ע' 669.
חברנו הוותיק בסניף ירושלים של חגי ורעייתו
הכניסו סדר ברישומי הנישואין והביאו אותם לפרמט
נות, נעים לעין ומאפשר לחיפוש. הסדר שבו ניתנים
הרישומים הוא תחילה לפי שם החתן, לאחר מכן שם
הכלה. כלולים כמובן גם שמות ההורים, הכתובות, ציון
מקורות ואף הערות. החומר קריא ביותר, הדפוס
משופח.

בני הזוג לואין עבדו על הפקוייקט הזה מספר שנים,
ושילבו בו את המקורות הבאים: עבודה קודמת שלא
פורסמה, לקט רישומים מאת אנג'לה שייר (Angela
Shire) לתקופה 1830-1791 וכן מיקרופילמים
מהספרייה לתולדות המשפחה במדינת יוטה, ארצות
הברית (Family History Library of Utah).

זכרונות: מוצגים מהבית היהודי בסלונקי: קטלוג
אתנוגרפי. מאת שמואל רפאל. רמת גן. אוניברסיטת בר
אילן. מרס 2001. ע' 32. מאויר.
פרסום זה יצא לאור בשיתוף עם הקהילה היהודית של
סלונקי, בתור קטלוג של המוזיאון היהודי של סלונקי.
הספרון הוא תוצאה של מחקר שנעשה במחלקה
ללימודי יהודית-ספרדית (לדינו) באוניברסיטת בר
אילן. זהו מחקר מסוג "תרבות של חפצים" ולשם כך
רואיניו מספר דוברי לדינו. רבים מהמוצגים המופיעים
בקטלוג נמצאו בבתייהם של המרוויינים.

הגאון הצנוע: ר' אייזל חריף. מאת אסתר רפאלי.
הוצאת דבורה. ירושלים 2004. ע' 368. מאויר. מילון.
ביבליוגרפיה. עץ משפחה.
כותרת ההוצאה הראשונה של ספר זה היתה רבי אייזל
חריף: חייו ואימרותיו – זיכרון של משפחה. ליקטה,
תרגמה וערכה: חברתנו אסתר רפאלי. ירושלים 1991.
עמודי השער מכילים מפה של מזרח אירופה היהודית
1830-1914. המפה ברורה מאוד על אף הכמות
הגדולה של פרטים שהיא מכילה, והיא מכשיר מועיל
במסגרת תיאור מעניין זה של רבי חריף והעיר סלונק.
ההוצאה החדשה היא הרחבה ניכרת של ההוצאה
הראשונה, ואנו מודים למחברת שהעניקה עותק
לספריית חגי".

*Salzburgs wiederaufgebaute Synagoge:
Festschrift zur Einweihung.* Judaica Verlag
Salzburg. 1968

(גרמנית). 208 ע'. [בית הכנסת המשוחזר של
זלצבורג: מאמר חגיגי לחנוכת הבית].
התועלת בספר זה היא באיורים שבו ובעובדה שהוא
מוקדש לעיר אחת. הנספחים כוללים רשימת משפחות,

סילאבוס הכנס (Conference Syllabus). הכנס
הבינלאומי ה-24 לגניאלוגיה יהודית של IAJGS,
ירושלים, 4-9 ביולי 2004. ע' 322.
היופי והתועלת של ספר כזה הוא במידע הגניאלוגי
הרב שהוא מספק. נוסף לתקצירי ההרצאות, הוא מכיל
את הנספחים הבאים: ביוגרפיות וקשר עם המרצים,
וכן Family Finder המחולק לרשימת שמות משפחה
ורשימת שמות מקומות. גם התוכנית הכללית של הכנס
כוללה בו. זהו ספר מועיל מאוד, המסכם כנס נהדר.

סיכומי הרצאות ירושלים. הכנס הבינלאומי ה-24
לגניאלוגיה יהודית. 2004. ללא מיספור עמודים.
זוהי תוספת נאה לסילאבוס של הכנס. הספר מכיל את
סיכומי ההרצאות, כפי שהוגשו על ידי המרצים –
חלקם סיכומים מפורטים וחלקם ראשי פרקים בלבד.
הם מסודרים לפי סדר אלפבית של שמות המשפחה של
המרצים. אוסף זה מייצג, לדעתי, את לבו של הכנס
לגניאלוגיה יהודית.

*Deliverance: The Diary of Michael Maik: A
true story.* Translated from the Hebrew by
Laia Ben-Dov; edited by Avigdor Ben-Dov.
Jerusalem, Keter, 2004.

[ספר זיכרון לקדושי סוקולי 237 ע']

מקור הספר הזה הוא הספר סוקולי (Sokoly) במאבק
לחיים, שפורסם על ידי יוצאי סוקולי בישראל. תורגם
מיידית לעברית בידי שמואל קאלישר. הספר הוגש
כשי על ידי העורך, שהוא המנהל של המכון לחקר
השוואה "יד לזוהבה" שבמגדל העמק,
זהו יומן שנכתב בשנים 1942-1945. זוהי עדות
ראייה, ובהתחשב בנסיבות שהמחבר שרד והגיע לארץ
ב-1949 זוהי עדות מיוחדת במינה. הספר, בהוצאה
יפה ובכריכה רכה, מכיל הרבה שמות, וניתן היה לשפר
אותו על ידי הוספת מפתח, שהיה יכול להיות כלי
שימושי לחוקרי הגניאלוגיה.

אנציקלופדיה לחיי היהודים. לפני המלחמה ובזמן
השוואה. (Encyclopedia of Jewish Life) ערך:
שמואל ספקטור. ניו יורק. New York University
Press. 2001. 3 כרכים.

זהו נוסח מרוכז של הפרסום של יד ושם ושם "פנקס
קהילות: אנציקלופדיה של הישובים היהודיים למן
היווסדם ועד לאחר שואת מלחמת העולם השנייה" ב-
30 כרכים. הדבר מתבטא במאמרים הקצרים מאוד,
המאפשרים לא יותר מהצצה בתיאורים הניתנים,
המשאירים את הקורא צמא למשהו משמעותי יותר. זה
אולי מספיק לחוקר המחפש רק קטע מהמידע, אך לא
למי שמבקש מידע מעמיק יותר.

בתי עסק ובתי כנסת שהיו קיימים בזלצבורג ב-1938. אנו מקווים שהספר יתורגם.

The Spier Family of Zwesten (Hesse, Germany); Biographies, Genealogical Charts..

מאת אברהם פרנק וד"ר אלפרד שניידר. ירושלים. 2004. ללא מיספור עמודים. כולל עץ משפחה, צילומים רבים, מסמכים ומבוא. [משפחת שפיאר מצווסטן, גרמניה: ביוגרפיות, טבלאות גניאלוגיות] זהו כרך שלישי מסדרה של חמישה כרכים מתוכננים. שני הכרכים הראשונים הם משפחת פירת-קצנשטיין ומשפחות אשנהיימר ונחמן. כרכים 4 ו-5 יהיו משפחת

פרנק-ארפלד ומשפחת דינקלביהלר-וילמרסגרפר. הספר מוקדש לסבו של המחבר, שמעון שפיאר שהיה חזן ודרשן בקהילה היהודית Wesel בגרמניה במשך 40 שנה.

כמי שכותבת בעצמה על תולדות משפחתה, אני יכולה להעריך את עבודת מר פרנק ולקבל השראה ממנה.

הרייט קסו היא ספרנית למדיה, ספרנית בלומפילד, האוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים. כמו כן היא הספרנית של החברה הגניאלוגית הישראלית, בהתנדבות.

ספרים

Taieb, Jacques. Juifs du Maghreb; Noms de Famille et Société.

Paris, Cercle de Genealogie Juive, 2004. 271p.

[יהודי צפון אפריקה: שמות משפחה וחברה] (צרפתית)

מטילדה טג'ר

פאול סבאג (Sebag) ספר על שמות יהודי תוניסיה. והנה ב-2004 יצא לאור הספר האחרון, של ג'ק טאיב. הספר מחולק לשני חלקים:

חלק א': השמות, מקורותיהם ופירושיהם.

טאיב אסף 1332 שמות המסודרים בסדר האלפבית הלטיני.

לגבי כל שם מצוין: 1. מקום ההימצאות של השם – מרוקו, תוניסיה, לוב ואלג'יריה, בה הבחין בין שלושת האזורים האדמיניסטרטיביים שלה: אזור אוהרן (Oran), אזור אלג'יר ואזור קונסטנטין (Constantine); 2. כל האיותים השונים של השם; 3. שפת המקור של השם ופירושו. 4. נפוצות השורש (או מקור) השם.

חלק ב': מעבר לפירושים.

כאן עוסק המחבר בניחות מאלף של כלל השמות מאזור זה מבחינה לשונית, סוציולוגית וסטטיסטית.

ספר זה נבדל מן השאר בגלל הכיסוי הגיאוגרפי. לשלוש המדינות של צפון אפריקה הוסיף טאיב את לוב וזה ייחודו. אוסף השמות של כל מדינה רוכז בכתב היד "הגיד מרדכי", פרי עטו של מרדכי כהן מטריפולי משנת 1906-1909, אשר יצא לאור ב-1981 על ידי

לפני כשנתיים פתחה החברה הגניאלוגית היהודית הצרפתית במבצע הוצאה לאור של ספרים הקשורים בנושא.

אם נשפוט לפי מספר הספרים שיצאו לאור בשנים האחרונות בעניין שמות יהודי צפון אפריקה, יתברר שהנושא הינו פופולרי למדי. כבר בשנת 1928 פרסם האמט (Hamet) את הספר הראשון. שנים אחדות לאחר מכן, חיבר הרב מוריס איזנבת, מי שהיה רבה הראשי של אלג'יריה, ספר על הדמוגרפיה ועל שמות יהודי צפון אפריקה, וכלל את מרוקו, אלג'יריה ותוניסיה. ב-2002 זכתה עבודה בסיסית זאת להדפסה מחודשת ע"י החברה הגניאלוגית הצרפתית. בשנת 1978 יצא לאור הספר היוצא מן הכלל של אברהם לארידו (Laredo) על שמות יהודי מרוקו בלבד, אך הוא כולל הרבה יותר. ייחודו של הספר הזה, המשמש כלי בעל ערך רב בחקר הגניאלוגיה, כרוך בעובדה שעבור כל שם הוסיף המחבר ביוגרפיות של בעלי השם הנידון. ב-1999 פרסם יוסף טולידאנו מירושלים ספר על שמות יהודיים בשלוש המדינות המוזכרות לעיל יחד עם ביוגרפיות נלוות. ב-2002 כתב פרופ'

Hamet, Ismael. Les Juifs d'Afrique du Nord. Paris, Société d'éditions géographiques, maritimes et coloniales, 1928.

Laredo, Abraham. Les noms des Juifs du Maroc. Madrid, 1978.

Sebag, Paul. Les noms des Juifs de Tunisie; origines et significations. Paris, l'Harmattan, 2002.

Toledano, Joseph. Une histoire de familles; les noms de famille juifs d'Afrique du Nord. Jérusalem, 1999.

יד בן צבי, בעריכת הרומי גולדברג (Harvey Goldberg)

ייחודו האחר של חיבור חדש זה גם הוא בחלקו השני: הניתוח האונומסטי, הנדיר בבהירותו וברמתו המדעית. הוא מוכיח את רצינות המחקר שעשה המחבר ובקיאותו לא רק בשפות מהן נובעים רוב השמות באזור זה, (ערבית, ספרדית וברברית), אלא גם מצביע על הידע ההיסטורי-סוציולוגי המעמיק ביותר של טאייב.

ביבליוגרפיה נלווית:

Eisenbeth, Maurice. Les Juifs de l'Afrique du Nord : démographie & onomastique. Alger, 1936.

Das Familiengedaechnis. Erinnerungen im deutsch-juedischen Buerkertum 1890-1932.

Studien zur Geschichte des Alltags.

Miriam Gebhardt. Franz Steiner Verlag Stuttgart 1999 pp.229

[הזיכרון המשפחתי. זיכרונות במעמד הבינוני היהודי-גרמני 1890-1932] (גרמנית)

אסתר רמון

האבות למקצועות חופשיים. בין המחברים היו 19 סוחרים, שבעה עורכי דין, שלושה בנקאים, ארבעה פרופסורים ושישה סופרים ואומנים.

בספר מופיע גם התוכן של כמה מהמכתבים בליווי ציטוטים, כמו למשל מכתב הפרידה של הרמן וואליך (Wallich) שאביו היה סוחר בעורות ושומר מצוות מסור, והוא מתאר בגאווה את עלייתו לגדולה מבחינה כלכלית בהיותו חבר בהנהלת הבנק הגרמני החשוב, אבל מתוך רצון להתערות בחברה הטביל את בנו פאול ואת אחותו ב-1882.

בנו פאול התחיל לכתוב את זיכרונותיו בגיל 28 ורובם מתארים את כישלונו למצוא את החברים ה"מתאימים" ואת האישה "הנכונה". ורק לאחר ניסיונות שנמשכו שלוש שנים התחתן עם בת מורה פרוטסטנטית שנחשבה כבת מעמד חברתי יותר נמוך. מעמדו הכלכלי היה איתן והוא ביטא בכל מעשיו את הזדהותו עם גרמניה וכך חידן גם את שני ילדיו.

הוא התאבד יומיים אחרי ליל הבדולח ב-1938.

מדוע כתבו?

לעתים ציינו המחברים שהמשפחה ביקשה זאת, ויש הרואים בדברים לגיטימציה של חיי הכותב נוכח המצב העגום בהווה, וגם מתווים קווים להתנהגות בהווה ובעתיד ומביעים משאלה לשמור על מסורת מסוימת.

בסוף הספר פרטים ביוגרפיים של הכותבים וביבליוגרפיה מפורטת של המקורות וספרות העזר.

הספר חשוב למי שמעוניין להבין את תולדות יהודי גרמניה ולהתעמק בהם.

הספר נמצא בספרייה של מכון ליאו בק בירושלים.

זהו ספר חשוב להבנת יהודי גרמניה. המחברת חקרה זיכרונות, כרוניקות ותולדות משפחות שנכתבו בשנים 1890 לקראת סוף הקיסרות, בתקופת ויימאר עד עליית הנאצים לשלטון.

כל כותבי הזיכרונות הם יהודים-גרמניים מהמעמד הבינוני, שהתגוררו בערים גדולות. שלושה רבעים מהמקורות נמצאים במכון ליאו בק בניו-יורק ורק מעטים פורסמו, כמו למשל ספרו של יעקב וסרמן דרכי כגרמני וכיהודי בגרמניה. המחברת מציינת שבתקופה זו הרבו היהודים לכתוב זיכרונות למיניהם ומספר הכותבים גאה בין השנים 1910-1930. הכתבים מלמדים הרבה על הלך הרוח בתקופה זו. הדברים מכוונים בעיקר לצאצאים וצריכים להעביר מסרים ומשימות. המחברים חיו ברובם בהרגשה שחלה התערעורת של המשפחה והיהדות ולכן היה חשוב להם לתאר את אבות המשפחה שחיו ב"גטו" ושבמשך דורות מעטים זכו להצלחה כלכלית ויצאו למרחב הודות להשכלתם.

בהתייחסם לדת הם מתארים את הסבים בנוסטלגיה ומדגישים שהסבתות הן ששמרו על המסורת ועל דיני התורה. חשוב להם שהדורות הבאים יידעו זאת למרות התרחקותם מהדת. בתיאור הנישואים, הם מדגישים שנישואים שנעשו דרך שדכנות הפכו ל"נישואי אהבה".

היחסים עם הסביבה נראים בזיכרונות על פי רוב הרמוניים ואירועים אנטישמיים שקרו להם "נשכחו". לפי האידיאולוגיה של האמנציפציה אירועים כאלה פגעו באחרים, בעיקר ביהודים שטרם התאימו את עצמם לסביבה החדשה. בולט גם המעבר ממקצועות

Pinto, Baruh. The Sephardic Onomasticon; An Etymological Research on Sephardic Family Names of the Jews living in Turkey.

Istanbul, Gozlem, 2004

[האנונסטיקה הספרדית: מחקר אטימולוגי בשמות המשפחה של היהודים בתורכיה].

מטילדה טג'ר

א. הערות (עמודה 10).

ב. אסמכתות (עמודה 11).

הספר כולל יותר מ-1,000 שמות וצורתו מקורית ופרקטית. נקודה חיובית ביותר היא התרגום לשש השפות, כפי שצוין לעיל. אולם המחבר ניסה, בצורה קצת מוגזמת, למצוא שורשים עבריים בכל מחיר. לדובר עברית, נראים חלק מהמקורות והמשמעויות בלתי מהימנים, בייחוד כאשר מדובר במילים חדשות, כלומר מילים שהוכנסו לשימוש לאחרונה (50-60 השנים האחרונות) על ידי האקדמיה ללשון עברית, או מילים עבריות שאינן קיימות כלל במילון העברי. מספר דוגמות: השם דושי (DUSI) שנאמר עליו שהוא נגזר מ"דו-שיח" העברי, או השם REYTAN שהמחבר טוען כי הוא נובע מן המילה "ראיתן" שפירושה נצחי או בעל מידות טובות. למרבה הצער, דוגמות אלה אינן יחידות.

זהו הספר המקיף הראשון על שמות משפחה יהודיים בשטחי האימפריה העות'מנית לשעבר. על כך אנו חייבים לו תודה.

כדי לרכוש את הספר יש לפנות למוציא לאור:

sondakika@turk.net

הספר כתוב בקובץ Excel, המכיל תשע עמודות:

1. שם המשפחה באותיות השונים.
2. יותר מהסבר אחד לשם. לדעת המחבר, נוצרו שמות המשפחה הספרדיים בתקופות האלה: התקופה הקדם-איברית, התקופה האיברית ותקופת המעבר, התקופה העות'מנית, תקופת הרפובליקה התורכית. שמות בשפה מסוימת מתאימים לתקופה היסטורית מסוימת.
3. האיות המקורי בשפה המתאימה, אם הוא שונה מהרישומים הקיימים.
4. שורשים: מקורות מקראיים וטופונימיים אם ניתנת יותר ממשמעות אחת.
5. שם המורכב משתי מילים, כמו לדוגמה השם הלוי (Halevi) מוצג בספר בצורה: Ha/Levy.
6. מקור שם המשפחה (מקראי, תיאופורי, פטרונימי וכו', 14 סוגים).
7. שש השפות שבהן מופיעה משמעות השם, ממוספרות מ-1 עד 6.
8. המשמעות בשש שפות: אנגלית צרפתית, עברית, ספרדית-יהודית, ספרדית ותורכית.
9. הערות היסטוריות, מחולקות כדלקמן:

חתונה במוגדור, מאת אשר כנפו ודוד בן שושן.

תל אביב, ברית קדם, 2004. 197 ו-75 עמ'.

מטילדה טג'ר

לבית הזוג. רשימה זאת מועתקת ממסמך משנת תר"א (1851), שהצד השני שלו מקושט בציורים של אותם הכלים.

פרק על תולדות הקהילה מהווה את הפן ההיסטורי של הספר, החל בהיווסדה ב-1760. יש לציין שהקהילה היהודית של מוגדור אינה קיימת יותר. עם הקמת מדינת ישראל ב-1948 והכרזת עצמאות מרוקו ב-1956, עזבו כל יהודי מוגדור את עירם והשתקעו בישראל, בצרפת ובקנדה.

הפרק הדין בכתובות כולל את תולדות הכתובה המאוירת במוגדור ואת ביוגרפיות המאירים הידועים יותר, שהעבירו גם לצאצאיהם את מסורת אזור הכתובה. המחברים לא פסחו על ניתוח נוסח הכתובה.

ומכאן לפן האומנותי: מוצגות לפנינו שמונים וחמש כתובות מרהיבות ביופין ובעושר הצבעים והמוטיבים המצויירים. השער שבתוכו כתוב נוסח הכתובה מסמל את שער הבית החדש המוקם על ידי בני הזוג הצעיר, סמל שחזור על עצמו. כדאי עוד להוסיף שמקור אזור

ראשית כדאי למקם בקצרה את הקהילה. מוגדור היא עיר נמל קטנה וחדשה למדי בדרום מרוקו. היא נוסדה בשנת 1760 על ידי סולטאן מראקש, מוחמד ה-XVII, במטרה לפתח את הנמל ואת סחר החוץ של מרוקו. למשימה זאת בחר הסולטאן בעשר משפחות יהודיות אשר משכו אתם יהודים נוספים. העיר ידעה שגשוג וחיים נוחים.

הספר התלת-לשוני (עברית, צרפתית ואנגלית) והיפהפה שלפנינו הוא יצירה נדירה בעלת פנים רבות: פן ספרותי, פן היסטורי, פן סוציו-אנתרופולוגי, פן אומנותי ופן גניאלוגי. הספרות מיוצגת ע"י פואימה ארוכה, פרי עטו של אשר כנפו, בה מסופר בחרוזים על החתונה במוגדור, החל בשלב ההיכרות בין בחור ובחורה ועד לטקס החופה והחגיגות בעקבותיו. פן זה חובק בתוכו גם רובד סוציו-אנתרופולוגי על המנהגים והמסורת אשר היו נהוגים בחברה היהודית המקומית, וגולת הכותרת שבו היא רשימה נדירה של חפצים או כלים שימושיים אשר דורשת הכלה מן החתן להביא

הכתובות בא מספרד והטיעון לאיור היה כי כך לא ניתן להוסיף כל כיתוב מעבר למה שכבר רשום.

ע"י הכתובות האלה היא משנת 1789 ועד 2003, כאשר צאצא של ילידי מוגדור נשא אישה בוונקובר שבמערב קנדה. נקודה בעלת חשיבות היסטורית-גניאלוגית נוספת: בפיענוח הכתובות לא זנחו המחברים פרט חשוב: האם החתן הוא צאצא של ה"תושבים" (היהודים שהיו במרוקו לפני גירוש ספרד) או צאצא של ה"מגורשים" (אלה שגורשו מספרד ומצאו מקלט במרוקו).

להלן שמות החתנים והכלות – אחדים מהם מופיעים מספר פעמים.

Abitbol, Abouzaglo, Abdelhaq, Afriat, Altit, Amozeg, Assayag, Asseraf, Attias, Avinu, Azencot, Azogui, Barchechet, Baziz, Ben Attar, Ben David, Ben Ezra, Ben Shushan, Benbenisti, Bouganim, Bouhadana, Chriqui, Cohen, Corcos, Coriat, Dayan, Delouya, Elharrar, Elkrief, Ellouk, Hadad, Harroch, Ibn Hamia, Kadoch, Kakon, Karotche, Knafo, Levy, Levy Bensoussan, Levy Cheton, Levy Youli, Ohayon, Oizana, Ouaknine, Perez, Pinto, Reboh, Sebbagh, Semana, Shushan, Suissa.

לסיכום, הספר אשר הודפם בפאר כספר אומנות, מכסה כל נושא הקשור לנישואין: המסורת, תולדות המקום, תולדות איור הכתובה והמאיירים, נוסח הכתובה, שמות הנישאים ופרטים עליהם. נותר רק לברך את המחברים על העבודה המופתית שהגישו לנו. ניתן להזמין את הספר אצל אחד המחברים, אשר כנפו, knafoasher@hotmail.com ב-

בהיות הכתובה מקור גניאלוגי ממדרגה ראשונה, החוקר את משפחתו ממוגדור ימצא כאן אוצר בלום, כי המחברים דאגו לרשום את שמות החתן והכלה, שמות העדים, שם האומן שצייר וכתב את הכתובה. הם הגדילו לעשות, בהוסיפם הערות שלרוב כוללות עוד פרטים גניאלוגיים על אחד מבני הזוג או על שניהם. כמו כן רשום גם תאריך הנישואין. התקופה המכוסה

From Slough to Netanya: Joe's Experiences & Memories, by Joseph E. Isaacs. Netanya, 2004.

[מ-Slough (אנגליה) לנתניה: חוויות וזיכרונות של ג'ו.]

שלום ברוגשטיין

Quinion שהגיש בקשה למלך שארל החמישי בצרפת בשנת 1368. למחבר היה הרבה חומר כבר בתחילת עבודתו והוא גילה עוד ועוד בהמשך המחקר. כל הרב-סבים שלו וייתכן גם הרב-רב-סבים נולדו באנגליה. הוא יכול לעקוב אחרי המסורת המשפחתית שלו המספרת על כך שרב-רב-סבו לקח את רב-סבו לפגוש את הסופר צ'ארלס דיקנס, ומציינת כי סמואל קויניון (Samuel Quinion), הדמות בספר דוד קופרפילד, קיבל את שמו לפי שמו של הרב-רב-סבא של ג'ו. נוכל להתבונן בצילומים מימיה הראשונים של המצאת הצילום, ויחד עם התמונות אנו מתקדמים לאורך הדרך של תולדות המשפחה, שקורותיה שזורת כליל עם מה

חברנו הוותיק ויושב ראש סניף נתניה של החברה הגניאלוגית הישראלית, ג'ו איזקס, השלים מה שרבים מאיתנו טוענים שהיו רוצים לעשות. הוא כתב תיאור אוטוביוגרפי-גניאלוגי של חוויות חייו, ומפגיש את הקורא עם אבותיו ומשפחתו. חלק מהמידע שהוא מספק לנו התפרסם מעל דפי שרשרת הדורות.

בספר, המלא תמונות מאלפות, שני חלקים – 142 עמודים של טקסט וארבעה עשר עמודים של טבלאות גניאלוגיות של המשפחה. ג'ו איזקס הוא בר מזל בכך שהוא מגיע עד למאה ה-18 באנגליה והוא מציג את ההשערה שענף אחד ממשפחת אבותיו, משפחת QUINION, ניתן לקשר עם אדם בשם Denys

בעיני צעיר שומר מצוות היום – בארץ או בגולה – זה בוודאי נראה מהריד. מצד שני מוכיח הדבר כמה קל יותר היום להיות יהודי שומר מצוות מאשר לפני כמה עשרות שנים, ונראה לי שאנו חייבים תודה למחבר הספר, על שהוא איפשר לקורא להעיף מבט בתמונת שבת קצרה זו ואחרות כמוה.

אנו רואים את המשפחה עוברת לונקובר, קנדה, בצל מלחמת העולם השנייה, וכן את חזרת רוב המשפחה לאנגליה, עם סיום המלחמה. מבחינתנו, נקודת השיא של הסיפור היא החלטתו של ג'ו איזקס ומשפחתו לעלות לארץ. אנו גם נהנים מהערה על אחד הדודים שלו, שאני בטוח ששמענו כמותה נאמרת לא פעם על בני משפחתנו שנשארו בחוץ לארץ "הוא לא הצליח להבין מדוע עלינו לישראל".

המחבר מכבד רבים מקרובי המשפחה שלו במאמר ובצילום. רבים מאיתנו יכולים למצוא בהם דמיון רב למשפחתנו אנו, בדורות שהוא מתאר. אנחנו מברכים את חברנו ג'ו איזקס בברכת "יישר כוח" על ההישג. הוא בוודאי נותן בכך דוגמה טובה לאחרים ומתנה נהדרת למשפחתו.

שקרה בעולם בתקופה ההיא. מתחת לתמונה של נער צעיר, בן עשר או פחות, העומד ליד שולחן עמוס ספרים שהוא קיבל כפרס, אומרת הכתובית "היהודון (Jewboy) עוזב עם כל הפרסים שלנו." הילד שבתמונה הוא דודו של ג'ו, נד (Ned), אחי אביו, שקיבל פרסים רבים על הישגיו בלימודים, ומאוחר יותר נפל בקרב במלחמת העולם הראשונה. הכתובית בתמונה היא ציטוט של הערה של מישהו מהקהל, שהסבא שמע.

המחבר מספר באריכות גם על מעורבותו בעסקי המשפחה, בליווי תמונות רבות, והוא עוקב אחרי הצמיחה וההצלחה של בני המשפחה בעסקיהם. אנו גם מתוודעים למאבק של המשפחה כדי לשמר ולחזק את המסורת היהודית, בעולם שלא היתה בו אהדה רבה לשאיפה זו. בימינו, שמירת המצוות היא יותר בבחינת "הכול או לא כלום" – אך שונה היה הדבר באנגליה של תחילת המאה העשרים, ועד למחציתה. המחבר מציין כי כל החנויות היו פתוחות בשבת, ולא הורגש צורך להצדיק או להסביר את הדבר. סבא, שהיה מעשן הרבה, לא עישן בשבת ובכל זאת עבד בחנות כל היום.

עץ החיים: שורשי משפחת חיימוף בבוכרה ובירושלים.
ליקטה וכתבה: אריאלה חיימוף. ערכה: אורית יוסיאן (חיימוף). ירושלים, 2004.

חגה פורמן

לכל ענף משפחתי מוקדש פרק המכיל את תולדות המשפחה, תרשים ענף המשפחה, צילומים הקשורים לבני המשפחה, החל מתמונות פורטרט דרך תמונות בשמחות ועד לצילומי אבני מצבה.

בנספחים: מובאות משיר שנכתב לכבוד יעקב באי על ידי השד"ר רפאל אוהנה בשנת תרמ"א (1881) בקהילת בוכרה, הקדמה לספר "אורח חיים" שכתב יעקב באי בתר"ן (1890), והקדמה להוצאה מתוקנת שיצאה לאור בתר"ס (1900), ראשי תיבות וקיצורים, תאריכי פטירה של בני המשפחה, וכמו כן שתי כתובות מעוטרות וצבעוניות.

האהבה, התמלה והרגישות היוו את אבן היסוד בעמלה של אריאלה חיימוף והביאו לגמר משובח. אנו מודים לאריאלה חיימוף על תרומת שני עותקים מספרה לספריית החברה הגניאלוגית הישראלית.

הספר "עץ החיים" מספר את תולדות משפחת חיימוף לדורותיה, המשפחות המסתעפות ממנה וכל מרחב החיים היהודיים בבוכרה ובירושלים – מסכת ארוגה באהבה ובאמונה.

הספר מכיל את הסיפור ההיסטורי של יהודי בוכרה וסיפור העלייה וההתיישבות בירושלים ומתאר את המנהגים והמסורות שנשמרו ואת חיי התרבות והלימוד יחד עם חיי המסחר.

תמונת חיי הכלל העולה מתוך המסכת המשפחתית-אישית שזורה בסיפורי שידוכים ונישואין, לידות, הכנסת אורחים, גמילות חסדים, פטירות והספדים.

השולת המשפחתית מתחילה עם ר' חיים משיח שעלה לירושלים בשנת תרמ"ז (1887). לאחר פטירתו ביום ה' בטבת תרנ"ב (1892) קיבלו עליהם בניו את שם משפחתם הנגזר משמו – חיימוף (בן חיים).

ספרים חשובים למחקר הגניאלוגיה היהודית בגרמניה ובאוסטריה

אסתר רמון

Bearbeitet von Carsten Wilke. Muenchen, K.G.Saur, 2004. (גרמנית)
[מדריך לרבנים. רבנים בתקופת האמנציפציה בגרמניה, בוהמיה ופולין הגדולה].

Brocke, Michel and Julius Carlebach. *Biographisches Handbuch der Rabbiner*. Teil 1. *Die Rabbiner der Emanzipationszeit in den deutschen, boehmischen und grosspolnischen Laendern 1781-1871*,

הערות: כרך 1. מקורות וספרות, ע' 5-33
מבוא, ע' 34-118
ערכים: Aach עד Jusra, ע' 36-496

כרך 2. ערכים: Kaempf עד Zuckermann, ע' 497-935

מפתח מקומות, ע' 935-963

לגבי כל ערך ניתנים: מאמרים, פרסומים, מסמכים, ספרות, מקורות שלא פורסמו, שמות חוקרים, מקורות התמונות. לדוגמה, לגבי הרב שמשון רפאל הירש ניתנים שישה עמודים וחצי.

עומדים לפרסם: *Die Rabbiner im Deutschen Reich 1871-1945* [רבנים בגרמניה 1871-1945].

Handbuch oestreichischer Autorinnen und Autoren juedischer Herkunft, 18-20 Jahrhundert. Muenchen, Oestreichischen Nationalbibliothek, 2004. 3 v. (גרמנית)
[מדריך למחברים ומחברות ממוצא יהודי באוסטריה].

Jansen, Katrin Nele, ed. *Lexicon deutsch-juedischer Autoren. Archiv Bibliographia Judaica*. Muenchen, K.G.Saur, 2002. (גרמנית)
[לקסיקון למחברים יהודים בגרמניה].
הערה: זהו הכרך האחרון. עד היום יצאו 11 כרכים והערך האחרון הוא HIRS.

האובססיה הגזענית של הנציונל-סוציאליסטים והשפעתה על מחקר הגניאלוגיה היהודית

בגרמניה

מאת ארנסט קלמן.

שטמבאום 25, קיץ 2004.

חלק ראשון

[*The Racist Obsession of the National socialists and its Impact on German-Jewish Genealogical Research* by Ernest Kallmann. Stammbaum Issue 25, Summer 2004.]

סיכום הרולד לואין

מתורגם מאנגלית

של המאה העשרים, המטרה היתה ליצור עץ משפחה של בני הגזע הארי הטהור.

ב-4 באפריל 1933, רק חודשיים לאחר שהיטלר עלה לשלטון, העבירו הנאצים "חוק לתיקון השירות האזרחי" – לשון נקייה למניעת הצטרפות יהודים. עובדי המדינה ועובדי הרכבת והדואר חויבו להוכיח שהם מהגזע הארי על ידי הצגת Ahnenpass, דהיינו "תעודת מוצא" בת 39 עמודים, שמהווה את התיעוד הרשמי של תולדות המשפחה שלהם. נתקבלו חוקים שסגרו בפני היהודים את מקצועות המשפט וכן מנעו מהם לעבוד כעיתונאים או כעורכי עיתונים. יהודי, אינדיאני (מצפון אמריקה), אפריקני או צועני לא יכול לקבל Ahnenpass, בגלל "דם מזהם".

כל מי שביקש להירשם כחבר במפלגת העובדים הנציונל-סוציאליסטית (הגרמנית-Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter-Partei= NSDAP), היה חייב להוכיח את שושלתו הארית הטהורה, ולספק עץ משפחה שהקיף את כל אבותיו עד 1 בינואר 1800. תאריך זה ציין את תחילת ה"ליברליזם" ברוח המהפכה הצרפתית, שהביא לאמנציפציה של היהודים, להגדלת מספר הנישואין המעורבים ולצמצום "טוהר הגזע".

הערה: אם כי החלק הראשון של המאמר אמור לתאר את הגניאלוגיה הגרמנית עד 1933, מתוארות בו גם מספר התפתחויות שחלו בעשור שלאחר שנה זו.

מאז שנות ה-1870, כתוצאה מכוח כלכלי ומדיני שהלך והתחזק, התחילו בני המעמד הבינוני בגרמניה לחקות את האריסטוקרטיה, בין היתר בכך שהתחילו להתעניין בתולדות המשפחה, והקימו אגודות גניאלוגיות. מהיהודים נשללה הזכות להצטרף לאגודות אלה. בשנת 1904 נוסד המשרד המרכזי לחקר ההיסטוריה המשפחתית והאישית (Zentralstelle für Deutsche Personen und Familiengeschichte), שלא קיבל יהודים בין שורותיו, כמובן. כדי להתקבל לאגודת סטודנטים באוניברסיטה (fraternity), ששימשה קרש קפיצה למקצועות החופשיים, היה על המועמד להישבע ולמסור "הודאת דם" (blood confession) שהוא אינו ממוצא יהודי.

ב"מכון ע"ש הקיסר וילהלם" (Kaiser Wilhelm Institut) הושפעו שיטות העבודה של הפסיכיאטרים הגרמנים מ"תורת שיפור הגזע", ובמסגרת עבודתם הכינו 27,000 עצי משפחה של פסיכופטים, חולי אפילפסיה, נכים ופושעים. מתחילת העשור הראשון

כתוצאה ישירה של הרחקת היהודים מהמחקר הגניאלוגי הגרמני-ארי, התחילו היהודים להקים ולארגן חברות גניאלוגיות לעצמם, כמו, למשל, "החברה לתולדות היהודים באלזס ולורייין" (Gesellschaft für die Geschichte der Juden in) (Elsass und Lothringen). שלהי המאה ה-19 והחלק הראשון של המאה ה-20 היו תור הזהב של המחקר הגניאלוגי היהודי בגרמניה, ובלטו בו אישים כמו פאול יעקובי, ברנרד ברילינג וברתולד רוזנטל. בתקופה זו הופק תיעוד רב, ורישומים מקוריים רבים נאגרו על ידי יהודים, שלא הורשו לעבוד ועל כן התרכזו במחקר בתולדות משפחתם. חלק ממאגר זה של תעודות ורישומים נשמר ב"מכון ליאו בק", לזוגמה האוספים של מוריץ וירפלדר (Moritz Vierfelder) ואלפרד טויץ' (Alfred Teutsch).

נתוני חובה ל-Ahnenpass כללו שמות, תאריכים, מקומות לידה (או הטבלה), נישואין ופטירה. לגבי כל אחד מהאירועים הנ"ל היה צורך למצוא את הרישום בכנסייה או הרישום האזרחי ולהעתיק אותו במדויק. ילדים הרשומים כ"בלתי חוקיים" חויבו למצוא את אבותיהם הביולוגיים. עובד מדינה שביקש להתחתן, חויב להשלים גם את אילן היוחסין של ארוסתו. אדם שביקש להתקבל כחבר במפלגה חויב לספק מידע על 63 מבין אבותיו.

בשנת 1939, היו במפלגת ה-NSDAP שמונה מיליון חברים. בשנים 1933 עד 1945 – משך הזמן של קיום "הרייך של 1000 השנים" – היו כנראה למעלה מעשרה מיליון בוגרים גרמנים שעסקו, בצורה זו או אחרת, בגניאלוגיה.

מאמרים מעיתונים זרים

GenAmi No.29, Septembre 2004

מטילדה טג'ר

מבצע שלא יודעים עליו הרבה: ריכוז יהודי פריס ברובע ה-11 שהיה במצור, מאת אודט בניו Odette (Bagno).

המחברת היתה עדה למה שהתרחש ב-20 באוגוסט 1941, ובעדותה המפורטת היא מתרעמת על שגיאות שנכנסו לספרים הידועים ביותר הדנים על מה שקרה ליהודי פריס באותה התקופה. השגיאות נוגעות גם לתאריכים וגם לאזרחותם של היהודים שנאספו על ידי המשטרה הצרפתית ונשלחו למותם במחנות ההשמדה.

במעבר חד עובר הקורא מחוויות השואה לחיים בקרקס עם המאמר:

הליצנים היהודיים, מאת מישלין גוטמן (Micheline Gutman).

יו"ר ג'נאמי, מישלין גוטמן, מספרת על מספר ליצנים שעבדו בקרקסים בבלגיה, בעיקר ילידי הולנד, ומוסיפה את רשימת הצאצאים של פאלק זומן (Falk Susman) שנולד ב-Bemburg שבגרמניה ב-1795 לערך.

בסוף החוברת מדורים קבועים של ביקורת ספרים, וסיכומי כתיבת גניאלוגיים מן העולם.

הסכם החילופין בין ג'נאמי (GenAmi) הצרפתי לבין שרשרת הדורות מתקיים לטובת הקוראים של שני כתבי העת. בגיליון של חודש ספטמבר 2004 ישנם שלושה מאמרים עיקריים:

משפחות לוי מ-Marmoutier לפני 1808, מאת אוליבייה כהן (Olivier Cahen).

מרמוטייה נמצאת בחבל אלזס מדרום לעיר הגדולה שטראסבורג. הקהילה המקומית קיימת לפחות מן המאה ה-14 ומעידה על כך תעודה מ-1338. המחבר מסתמך על צוואות מהשנים 1725 ו-1784, על חוזה נישואין, על מפקד אוכלוסיה של יהודי האזור משנת 1784, על רשימת שמות משפחה שאימצו היהודים בהמשך לצו נפוליאון ב-1808 ועוד. בעזרת כל אלה, הצליח כהן לערוך עצי משפחה של שתי משפחות לוי מקומיות. המאמר כולל את עצי המשפחה, המפורטים מאד.

בהפיכת דף עוברים מן המאה ה-18 בחבל אלזס לפריז הבירה ב-1941, תקופת מלחמת העולם השנייה.

מובאות עוד הגניאלוגיות של Salomon Mordecai Gumpel שנולד ב-1550 בגרמניה ושענף של משפחתו עבר לאמסטרדם.

במדור משעשע "לפני מאה או מאתיים שנה" מופיעות ידיעות ביוגרפיות של יהודים צרפתים מפורסמים או שהצטיינו בצורה זאת או אחרת.

כתבה מעניינת במיוחד מספרת על חלוקת הירושה של Fousseigne Moysé Picard מהעיר הצרפתית Fousseigne, בצרפת תיעוד מדויק במיוחד.

לבסוף המדורים הרגילים של סיכומי מאמרים מן העיתונות הגניאלוגית בעולם ובצרפת.

הוברת דצמבר 2004 של החברה הגניאלוגית ג'ן-עמי מגוונת במיוחד. תחילה תרגום מלא של שלושים רישומי ברית מילה שנמצאו במקרה בספר השייך לספריית כ"ח בפריס. המקום: ליבורנו Livorno שבאיטליה התקופה: מאי 1844 עד אפריל 1847. המערכת דאגה גם להוסיף הערות ובהן פרטים על משפחות הנימולים.

מובאת עוד שרשרת צאצאיו של Bendit Schulof מהעיר Fuerth שבגרמניה, שנולד ב-1759.

כמו כן מופיעה רשימת הדורות עבור צאצאיו של Ezechiel Pfeiffer אשר נולד ב-1766 בעיירה Weickersheim שבקירבת שטוטגארט בגרמניה.

ETSI, Vol.7, No.26, Septembre 2004

מטילדה טג'ר

השונים. ישנה עוד רשימה של כל שמות המשפחה של החתנים והכלות בארגנטינה, בליווי מספר האנשים הנושאים אותו שם. מוסף שני הוא מעין מילון המקורות ומשמעותם של השמות הנפוצים ביותר.

עורכת כתב העת Laurence Abensur-Hazan מספרת על ביקורה בארכיון הלאומי של צרפת שם היא התעמקה במיוחד על המדור "דת יהודית", שבו פרטים על ניהול הקהילות השונות באלג'יריה במחצית השנייה של המאה ה-19.

לבסוף, דיווח נרחב על הכנס הבינלאומי לגניאלוגיה יהודית, ירושלים 2004, מפרי עטו של חברנו יוסף קובו, אשר מספר בהרחבה ובהתלהבות ניכרת על החלק הספרדי/מזרחי של תוכנית הכנס וגם על המפגש הבינלאומי השני של SIG הספרדים.

המאמר המרכזי בחוברת זאת הוא מפרי עטו של Roland Taranto הדן בשמות משפחה של הקהילה הספרדית "שלום" בבואנוס איירס שהתפתחה וגדלה בעיקר בתחילת המאה ה-20, שבה ארגנטינה היתה יעד הגירה מועדף ליהודי תורכיה והבלקן. המחבר השתמש ב-1200 רישומי נישואים משנת 1934 ועד היום. בגישה סטטיסטית הוא חילק את כל שמות המשפחה לשלושה סוגים: הנפוצים ביותר, הנפוצים למדי והבודדים. טראנטו הרחיק והוסיף השוואה בין שמות יהודי איזמיר (ראה עצי, כרך 5, מס' 16, 2002) לבין שמות יהודי בואנוס איירס. בהתייחסו למקורות שמות המשפחה, טוען המחבר כי הם מצביעים על מקור עברי-תנכי, מקור ספרדי-איטלקי ומקור ערבי, במידה שווה. על ידי מחקר השוואתי מסוג זה, ניתן ליצור כלי המצביע על מקורות השמות וגם על גלי ההגירה

Maajan - החברות הגניאלוגיות של שוויצריה ושל המבורג

אסתר רמון

היהודים משטילינגן-גוגנהיים Stuehlingen-

Guggenheim מאת Peter Stein חלק ב' המחבר מביא פירוט על הצאצאים של מהר"מ גוגנהיים שנפטר בלנגנאו (Lengnau) ב-1699, ונוסף לכך פירוט על עוד שבע משפחות הנושאות אותו השם (גוגנהיים). בתרשים של עץ המשפחה, וכן בתמונה ובציטוטים מוזכרים גם אבותיו של המלחין המפורסם פליקס מנדלסון-ברתולדי. כמו כן מובא תרשים של צאצאי סמואל אופמהיימר (1630-1703).

חוברות 69 (דצמבר 2003) והוברת 70 (מרס 2004)

אדווה הפעם על שתי החוברות יחד כי למאמרים רבים בחוברת 69 יש המשך בחוברת 70.

שוויצריה

בתי כנסת בשוויצריה מאת Raymond Jung בחוברת 69 מתואר בית הכנסת בביל (Biel), שנוסד בשנת 1884 ובחוברת 70 בית הכנסת בברן (Bern), שנוסד לפני 1914 (אין תאריך מדויק). לשתי הרשימות מצורפות תמונות.

מאמר על משפחת סלתיאל בקראא, ברזיל (Saltiel in) מאמר פרטים על מאת Helga Heilbut (Caraa) אוגוסט קרל סלתיאל, שנולד ב-1804 בוניה, וצאצאיו החיים בברזיל. נמסר כי באיגוד המשפחה Saltiel/Sealtiel הוצאה הזמנה למפגש של משפחת Saltiel ב-Caraa ובהזדמנות זו התחילו לחקור ענף זה.

זכרונות על ילדות ונעורים של פורטוגלית למחצה בהמבורג של בני פארדו ב-1915 מאת Ferdinand Meisel. המאמר פורסם בשתי החוברות.

יוסף ומיכאל פארדו בין הודו המערבית ובין המבורג מאת Leonard Pardo de Leygonie. גם מאמר זה פורסם בשתי החוברות.

המקורות למחקר משפחתי בהמבורג, מאת Juergen Sielemann. המשך רביעי בחוברת 69 והמשך חמישי בחוברת 70.

לקסיקון ביוגרפי של הספרדים בהמבורג – רישומי מצבות מבית הקברות הפורטוגזי בהמבורג/אלטונה, מאת Michael Studemund-Halevy. תחילת המאמר בחוברת 69 והמשכו בחוברת 70. להלן הציטוט הביבליוגרפי המלא של ספר חשוב זה ותכולתו: כ-7500 רישומי מצבות החל מן המאה ה-17 ועד ל-1860. עבור כל מצבה הוסיף המחבר כל פרט ביוגרפי שמצא בצירוף פרטים ביבליוגרפיים.

Studmund-Halévy, M. Biographisches Lexikon des Hamburger Sefarden: die Grabschriften des Portugiensfriedhaus an der Königstrasse im Hamburg/Altona. Hamburg, Institut fuer die Geschichte der deutschen Juden, 2000. 906p. (German) [Biographical Dictionary of the Sephardim in Hamburg: on the epitaphs from the Portuguese Cemetery in Koenig Street in Hambug/Altona]

בחוברת 70 מובאים ממצאים חדשים הקשורים לתולדות משפחת איזאק (Isaac) מהמבורג, החל משנת 1869, מאת Dieter Guderian.

בתי קברות יהודיים בבאדן-וירטמברג (Baden-Wuerttemberg) מאת Peter Stein (Randegg) בחוברת 69 מתואר בית הקברות ברנדג (Randegg) שהחל לפעול בשנת 1746, בצירוף תולדות הקהילה. המתברר הוסיף גם את הפירוט של 217 מצבות מבית הקברות בולדסהוט-טינגן (Waldshut-Tiengen). ניתנים 53 שמות של נפטרים בצירוף תאריכי הפטירה. בחוברת 70 מספר המחבר בקצרה גם על תולדות הקהילות היהודיות בטינגן ובואלדסהוט.

תומס בלוך (Thomas Bloch) מודיע (מעיון מס' 70) על הכנס של משפחת לנג (Lang) שמקורה באלזס (Alsace) ועל מהלך החיפוש אחרי 22 צאצאים של משפחה זו ששמותיהם מפורטים בחוברת. הכנס התקיים ב-13 ביוני 2004 בבאדן, שוויצריה. באותה חוברת גם מאמר קצר על המוצא של משפחת קונשטאם מציריך (Constam in Zuerich) מאת Felix Rom. פרופסור אריך קונשטאם, מהחשובים שבבני המשפחה, נולד בשנת 1885.

בחוברת זו ניתן גם ההמשך מספר 20 של המאמר רשימת ארבעה נישואים שנערכו על ידי נפתלי שמעון בלום בשנת 1744 באלזס.

המבורג

בחוברת 69 נמצא מאמר על המורשת של קרל גיאורג פארדו דה ליגוני (Karl Georg Pardo de Leygonie) מאת Diana von Carolath ובו פרטים על התיקים של בני המשפחה. שני ארגונים עם ניירת של פארדו נמסרו כמה שנים לאחר מותו למכון לתולדות יהודי גרמניה בהמבורג, ועכשיו התחילו לעבד את החומר.

המאמר המצבות של משפחת פארדו בבית הקברות המרכזי של המבורג-אולסדורף, מביא את הכתובות על ארבע עשרה מצבות והערות מפורטות. המאמר הוא מאת Michael Studemund-Halevy and Diana von Carolath. יצויין כי בני משפחה זאת השתייכו לקהילה ה"פורטוגזית" בהמבורג שנוסדה ע"י גולי פורטוגל בשנים הראשונות של המאה ה-16.